REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XX. ÉVFOLYAM 1. SZÁM **Ára: 300 Ft** **2013. FEBRUÁR**

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös jászkun redempcióra utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták régi kiváltságjogaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

A Felszállott a páva című televíziós verseny néptánc kategóriájának győztese: a Jászság Népi Együttes

TARTALOM

Trója és az alánok, jászok ..... 2-3. oldal
Az oszét asztal hagyományos szokásai – I. rész ..... 3-5. oldal
Felhívás ..... 5. oldal
A Jász és két Kun Kerületek címeres levelei Mária Terézia – 1746 és V. Ferdinánd – 1839 ..... 6-7. oldal
Jászkun arcképcsarnok 110 éve született dr. Kis Margit (1903–1989) ..... 8-9. oldal
Laki Ida festőművész köszöntése ..... 9. oldal
A Jászság Népi Együttes a siker csúcsán ..... 10. oldal
Kettős jubileum a jászberényi néptáncosoknál ..... 11. oldal
Képes riport ..... 12-13. oldal
Főhajtás egy befejezett élet előtt ..... 14-15. oldal
Györffy István a „Magyarság Láthatatlan Szellemi Múzeumában” ..... 15. oldal
Vasztocsnije Szkacski Nemzetközi Hagyományőrző Lovas Fesztivál Egerben ..... 16-17. oldal
Gyalogmenet, irány Udine! ..... 17. oldal
Örökös Tóth Lajosné a Magyar Kultúra Lovagja ..... 18. oldal
Jász viselet bemutató Jászalsószentgyörgyön ..... 19. oldal
Pampuskasütő verseny Jákóhalmán ..... 19. oldal
Elhunyt Kakuk Mátyás, a nyelvek szerelmese és tudós kutatója (1932–2013) ..... 20-21. oldal
Dr. Hajnal Ferencné emlékére ..... 22. oldal
A Jászságért Díjasok jákóhalmi találkozója ..... 22. oldal
Jászok Világtalálkozója ..... 22. oldal
Elkészült a Jász Múzeum honlapja ..... 22. oldal
Kérjük az 1%-ot ..... 22. oldal
In memoriam Szántai Lajos (1938–2012) ..... 23. oldal
József nádor cédrusa ..... 24. oldal

Trója és az alánok, jászok

Sine ira et studio, vagyis állásfoglalás nélkül adom közre annak a levélnek a lényegét, amelyet az egyik oszét levelező barátomtól, Taboltü Szergejtől. Jó egy évvel ezelőtt megküldte ő már a Thor Heyerdahltól és Per Lilliestremtől «Odin nyomában» (В погоне за Одином) címen fordított írását, de mert túl hosszúnak tartottam az orosz tudásomat próbára tevő szöveget, azon nyomban kitöröltem a számítógépemből. Most azonban csak néhány oldalon, oszétül foglalta össze a könyv lényeges gondolatait, mert egykori atyáinkról érdekes információk találhatók benne.

Taboltü Szergej

Taboltü Szergej Észak-Oszétia fővárosában, Ordzhonikidzeben (mai neve Vlagyikavkaz) született 1972-ben. Az egyetemen történelem szakon végzett, és történelemből Ph.D. tudományos fokozatot szerzett. Észak-Oszétia – Alania – miniszterelnök-helyettese.

.....

A 13. században Izlandon élt a tudós Snorri Sturluson, költő és író. „A földkerekség" című könyvében megírta, kiktől származnak az északi országok uralkodói. Mindegyikről pontosan megírta, honnan jött, és kitől származik. Snorri leírását mesének tartották, és a mai napig is annak minősítik. Heyerdahl elhatározta, hogy megvizsgálja azokat a helyeket, amelyekre a könyv utal, és hogy található-e ott régészeti anyag. Ezután Per Lilliestrem izlandi történésszel kutatóútra indult Oroszországba, a Don melletti Azov városába.

Amikor ennek a híre elterjedt, a norvég tudósok örömmel fogadták, és az újságok is beszámoltak róla. És már az első úton olyan sok régészeti anyag gyűlt össze, amennyire maguk sem számítottak. Ilyenformán bebizonyosodott, hogy mindaz igaz, amiket Snorri Sturluson megírt. Csak azt nem tudták, kik voltak azok, akikről Snorri írt. Snorri ezeket az embereket ászoknak (actæ) nevezte, de a kérdés megoldatlan volt, és máig olyan mitológiai népnek vélik, amely sohasem létezett. Ennek következtében először Heyerdahl sem tudta, hogy kik voltak az ászok, jászok, oszok, alánok, és szórványokra gondolt.

Snorri szerint pedig a dolgok így történtek:

Amikor a görögök Trójáját elfoglalták, az életben maradt trójaiak két részre szakadtak, és különböző irányba menekültek: az egyik részük Enej uruk vezetésével nyugati irányba ment, Itáliában telepedett le, és megalapította Rómát, az új várost. A másik részük – tizenkétezer ember – keleti irányba hajózott, és a jelenlegi Azov város helyén telepedett le,

„Snorri Sturluson", Christian Krohg műve az 1890-es évekből

megalapította Asgardot, hazájuk fővárosát, amely Asaland volt, vagy ahogy mondták, Asaheim. A szokás szerint tizenkét papjuk volt. Ők készítették a kuszartot az Istennek, és ítélkeztek. A nép nagyon tisztelte és becsülte őket.

Frilav fia Voden volt, akit északon Odinnak neveznek. Odin ősei: Trója egyik uralkodójának a neve Munon vagy Mennon. A felesége a legfőbb uralkodó lánya, Troan. A fiuk Tror volt, akit mi Tornak nevezünk. Tőle származnak: Loridi – Ejnridi – Vingetor – Vingener – Modi – Magi – Szeszkiv – Bedvüg – Atri (Annan) – Itrmann – Heremod – Skjaldun (Skjold) – Bjav (Bjar) – Jat – Gudolv – Finn – Frialav (Friadlejv) – Voden (Odin).

Nagyon tehetséges és bölcs volt. A feleségét Frigidának hívták, az északiak Friggnak. Mindkettőjüknek volt bűvészi képessége, át tudtak változni, és tudtak jósolni. És tudták, hogy a jövőjük az északi országokhoz van kötve, és hogy ott nagyon tisztelik majd őket magukat és utódaikat is. Odin bátor katona volt. Minden csatában győzött. A kalandozásai is mindig sikeresek voltak. Odin végül Asgard uralkodója lett.

Thor Heyerdahl

Amikor a római csapatok Asalandot kezdték támadni, Odin Asgard parancsnokságát a két fiára, Vere és Vilijre bízta, maga pedig az embereit összegyűjtötte, és kalandozásra indult. Először nyugatra ment, azután délre, a szászok szállására. Ott sok földet elfoglalt, és három fiát tette meg uralkodónak. A három fiú neve, akiket Észak-Germániában hagyott, Vegdeg, Baldeg és Szigi volt. Snorri idejében ezeket az országokat Kelet-Szászországnak, Westfáliának és a frankok földjének nevezték.

Odin ment tovább északra, és meghódította Rejd-Gótországot, és a fiát, Skjoldot tette urává. Skjold fiát pedig Fridlejvnek hívták. Tőle származott a Skjoldungok törzse. Ők lettek Dánia uralkodói.

Ő maga ment tovább északra addig az országig, amelyet ma Svédországnak hívnak. Mielőtt ebbe az országba bevonult, kémei közül előre küldött

egy asszonyt, Gevjont, hogy adatokat gyűjtsön. Az ottani uralkodót Gjulvinak hívták. Amikor az megtudta, hogy az ászok betörnek hozzájuk, elébe ment, és azt ajánlotta Odinnak, hogy olyan mértékben vegye hatalmába országát, amennyire akarja. Mert tudta, hogy amelyik országban Odin hatalmon volt, oda Odin szándékából bőség és béke köszöntött be.

Odinnak ez a hely a szívéhez nőtt, és megalapította azt a várost, amelyet ma Sigtunának neveznek. Trójai szokás szerint tizenkét férfit állított a város élére.

Maga ment tovább északra, amíg eljutott a tengerhez. Ezt az országot ma Norvégiának hívják, és uralkodónak a fiát, Seminget tette meg. Tőle származott Norvégia uralkodó törzse és más vezetői, nemesei, ahogy a Halejgi névjegyzék tartalmazza.

Odin maga ölte meg Ingvij nevű fiát, aki Sweciben (Svédország) uralkodott, akitől Sweci uralkodói származtak, akiket ingigliknek neveztek.

Az ászok az új helyen asszonyokat szereztek maguknak, akik gyermekeket szültek, és utódaik úgy elszaporodtak, hogy benépesítették az összes északi országot. Az északi országokban az ő nyelvük terjedt el.

Azután az északi germán angolszászok meghódították a brit szigeteket, és Odin utódai ott is uralkodók lettek. Ezek az adatok megtalálhatók az angol uralkodók jegyzékében, amelyet Snorri a Winchesteri krónika és más források alapján állított össze.

Heyerdahl könyvében még számtalan érdekes adat található, de rövid levelében csak a legfontosabbakat emelhette ki – fejezi be levelét Taboltü Szergej.

Kakuk Mátyás
ny. tanár

Az oszét asztal hagyományos szokásai I. rész

Az oszétek a mindenkori társadalmi-politikai átalakulások ellenére is meg tudták őrizni erős patriarchális-rokoni összefonódásukat, őseik hagyományait és szokásait. Az egyik legérdekesebb és legjelentősebb hagyomány az oszét asztali etikett, sokak szerint a «szabad és a tilos», a «megengedett és a kifogásolt» tudománya. Emiatt a hagyományok jelentősen különbözhetnek aszerint, hogy az adott közösség melyik völgyből származik, s néha még a szomszéd falvak hagyományai is eltérőek lehetnek. Azonban az alapjuk közös, évszázadok mélyébe nyúlnak vissza a gyökereik, s egy ősi nép jellemét, belső világát tárják fel. A továbbiakban az oszét asztal hagyományos szokásait és normáit ismertetjük. Reméljük, hogy nemcsak az oszétek olvassák érdeklődéssel, hanem a többi nép képviselői is, akik nem közömbösek a szarmaták-alánok-oszétek története és kultúrája iránt.

Sajtos lepény kínálása

Az oszétek számára a hagyományos asztal sosem csak a táplálkozás, az ivás és a társalgás helyéül szolgált. Szorosan kapcsolódott a valláshoz, az életformához és a társadalmi magatartás normáihoz. Azok számára, akik nem találkoztak az oszét asztali etikettel, a sok íratlan törvény és korlátozás, amelyek Oszétiában mindmáig az ünnepi asztalhoz fűződik, kellemetlen furcsaságnak és túlzott szigorúságnak tűnhet. Az oszétek számára azonban ezek normák – a létüknek és a világszemléletüknek az alkotói, a szellemi-erkölcsi örökségüknek a részei.

Mivel a hivatalos vallások viszonylag nemrég gyökeresedtek meg Oszétiában, ezért az oszétek leggyakrabban az Istenhez és a védőszentekhez imádkoztak. Emiatt a «fyng» (a jelentése „asztal”) mintegy szent helyként szerepelt, amelynél tilos volt mindenféle fesztelenség és méltatlan viselkedés. Valamikor régen, a megboldogult Bibo Bataev (ruhszag uad), a színpad és a film országos hírű oszét színésze az asztalfőn a legidősebb helyén ülve így oktatgatott bennünket, fiatalokat: «*A mi őseinknek nem voltak templomaik és mecsetjeik. A fyng volt az egyedüli hozzáférhető szent hely. Az oszétek itt imádkoztak, társalogtak, hoztak meg fontos döntéseket. Ezért igyekezzetek az asztalnál úgy viselkedni, mint a szent helyen illik..*» Tehát, hol kezdődik az oszét asztali etikett? Természetesen a terített asztalnál. Oszétiában az asztalokat rendszerint a várható vendégek és ízlésük számbavételével terítik meg, s ehhez hozzátartozik még az előírásos hagyományok és egyéb normák szerinti terítés sorrendje is.

Először a sótartókat rakják az asztalra. Azután, ha valamilyen állatot (marha, tinó, birka) vágnak, az asztalra, a legidősebb helye mellé egy széles tányért helyeznek, erre teszik a gondosan letisztított főtt fejet (az alsó állkapocs és a nyelv nélkül) és az állat nyaki részét («szer eme berzej»). S ha az asztal igen nevezetes alkalomra van terítve, akkor az állat nyakát a fejétől balra kell rárakni a tányérra. A halotti torokon jobb oldalra. Hogy mi okból teszik, lejjebb még bővebben szólunk róla.

Ezután rakják rá az asztalra a tamada helyénél kezdve a ***hagyományos hármas lepényt*** és az italokat. Majd az asztalra helyezik a főtt húsos tányérokat is. A tamada melletti három pirog fölé az áldozati állat («bazyg») jobb vállrészét rakják, három láng fölött sült egész oldalbordát és egy nyársat az állat májából, tüdejéből és szívéből készült, zsíros hártyába tekert saslikkal («ehszenbal»). Oszétia sok területén az áldozati állat feje fölé még a jobb lapockát is odateszik.

Ha az asztalnál ülő várható vendégek száma többszöröse az ötnek, akkor minden csoport számára az asztalra helyeznek még néhány tányért három-három piroggal. Ezzel együtt manapság öt-hat

(folytatás a 4. oldalon)

(folytatás a 3. oldalról)
emberre számítva általában egy tál ételt és páratlan számú italt tálalnak fel.

Amikor az asztalt megterítették, a fő szervező («uynaffegeneg») vagy a kisebb terített asztal esetén – a ház asszonya ad róla hírt. Ők szólítják a vendégeket az asztalhoz, kezdve a korábban kijelölt első tamadával («fyndzsy hysztær» vagy «badty hysztær»). Jóllehet ezt a helyet nem feltétlenül az életkor szerinti legidősebbnek kell elfoglalnia. Fő az, hogy a résztvevők közül az egyik legidősebb legyen, aki ugyancsak bölcs, mértéktartó, ékesszóló és a közösség tiszteletében álló ember.

A háromszög alakú oszét lepény, a főtt birkafej és a nyársra húzott saslik feltálalása az ünnepi asztalra ***Fotó: Bathó Edit***

Ha a házba vendégek érkeznek, és az ünnepi asztalt erre az alkalomra terítik, a tamada helyén a házigazda ül vagy a legközelebbi rokonai közül valaki. Esküvő, nagyobb ünnepek («kuyvd») esetén az ünnepi asztal tamadája a korábban kijelölt szervező vagy a házigazda. Az oszét ünnepi asztalnál ez fölötté megtisztelő és nagyon felelős kötelezettség. Nem mindenki képes e tisztség betöltésére. Azért, mert az ünnepi asztal tamadáján múlik az asztal melletti ülésrend, az oszét előírások és hagyományok tiszteletben tartása, a szórakoztatás – végeredményben a vendégek hangulata. Ezen túl «ellenállónak» kell lennie az alkohollal szemben.

A tamadának («hysztær») az asztalfőn arccal kelet felé fordulva kell ülnie. Ha az asztal olyan helyiségben van felállítva, ahol nehéz a kelet-nyugati tájolást megvalósítani, a tamadának azon végén kell ülni, amelyik távolabbra esik a bejárattól. A tamada utáni ülésrend «hozzávetőlegesen» az életkor szerint alakul.

Korábban (és még ma is a hivatalos ünnepségeken: esküvőkön, vallási ünnepeken, kuyvdokon), a nők nem ültek a férfiak asztalánál. Nekik rendszerint külön asztalnál terítettek, ahol szintén a megfelelő etikettet tartották be. Manapság a fiatalság terített asztala rendszerint vegyes, jóllehet ennek ellenére a tamada helyén mindig férfiak ülnek.

Azután, amikor mindenki elhelyezkedett, valaki a lejjebb ülők közül (vagy az uyrdyglauuag) úgy mozdítja el a három pirogot, hogy felülről látható legyen, hogy valóban három. ***Emellett a felső pirogot a tamadától balra kell elmozdítani.*** Ezután a tamada engedélyével a felszolgáló fiataloknak («uyrdyglauuag» vagy «uyrdygstag») meg kell tölteni a három legöregebb kelyhét (az elsőn kezdve). Oszétiában az ünnepeken ma is az Istennek és a három pirog megáldásának szentelt imához gyakran oszét sört öntenek az erre a célra szolgáló faragott faedénybe – «baganyjy kousz». A sör felcserélését arakra vagy vodkára ebben az esetben a hagyománytól való eltérésnek kell tartnunk.

A tamada feláll a jobb kezében tartott sörrel és bal kezében a levágott állat vállrészével («bazyg»). Őt követve mindenki feláll. A második korelnök (aki a tamadától jobbra ül) jobb kezében kehely van, a baljában pedig három borda. A harmadik öregnek (az elsőtől balra) a jobb kezében serleg, a balban nyárs sas-likkal. Az asztali ünnepség elkezdődik. ***A tamada hangos imát mond az Istennek*** és az összes szenteknek, akiket az oszétek imádnak, és megáldja a három pirogot (Arta Kardzyny barsztkuyvd uat!). A tamada által mondott minden frázist egészen addig, amíg be nem fejezi az imáját a résztvevők közös kiáltása kíséri: «Amen Huycau! (Amin')». Ezután valakinek a fiatalok közül jelképesen csípni kell («acahodyn») a felső pirog széléből és átvenni a tamada kezéből a kelyhet a sörrel és az állat vállrészével («bazyg»). Azonban Oszétia sok falvában a sörből kell először hörpinteni egy keveset, s csak azután csípni egy kicsit a pirogból. Amennyiben az állat vállízülete («bazyg») jelképezi az erőt és a hatalmat, az átadása a fiataloknak szintén jelképes.

Ezután jön a második rangidős öreg imája is az Istenhez. Nem lehet bőbeszédűbb, mint az előző. Az ő imáját is, mint bármelyik idős ember tósztját, szintén az asztalnál ülők közös «Amen Huycau!»-ja kíséri. A befejezés után a kehely és a három borda szintén valamelyik fiatalhoz kerül. A harmadik öreg szintén imát mond az Istenhez, és átadja a kelyhét meg a nyársat a saslikokkal egy másik fiatalnak.

Azok, akiknek átadták a «kuyvagkagta»-t (az öregek kelyhét), kezdve az elsővel, röviden, két szóban megköszönik az öregeknek, hálát mondanak Istennek, és kiisszák, vagy isznak egy kortyot a kelyhekből. Azután meg kell kérniük a felszolgálókat (uyrdyglauuag), töltsék tele a kelyheket, és rendben visszaadják a három öregnek. Amikor az ifjaknak «baganyjny kousz» adatik, sorban isznak belőle egy keveset, kézről kézre adják, amíg ki nem ürül.

Az ifjak késsel felvágják a «bazyg»-ot, letisztítják a húst a csontról. Ha birkát vágtak, a csont kézről-kézre jár, addig, amíg valaki a fiatalok közül nem töri el a kezével külső tárgy segítsége nélkül. Ritka esetben, amikor ez senkinek sem sikerül, ezt valamilyen tárgy segítségével teszik a részvevők gúnyolódása közepette. A «bazyg» eltörőjének az öregek tiszteletkelyhet nyújtanak át, azt kívánják neki, hogy növekedjék tovább az ereje, és mindig legyen az elsők között, ha a nemzetsége vagy Oszétia javára kell cselekedni. De ez azután sokkal később történik, amikor a legidősebb «hysztær» a jónéhány közül az első tószt elmondja.

Miután a tamada megáldja a három hagyományos pirogot, a (uyrdyglauuag) vagy valaki a fiatalok közül a középre helyezi a pirogokat és a közepükön áthaladva (átlós irányban) a késsel nyolc részre vágja fel őket. Eközben nem szabad a pirogos tányért elfordítania. A

legfelső pirognak az a darabja, amelyből a legifjabb (ahodæg) kicsípett egy darabkát, őneki magának adatik.

Amikor a rangidőseknek ismét megtöltik a kelyhüket, ***a «hysztær» tósztot mond az Egyetlen Istennek*** («Iunæg Kaddzsyn Huycau») ajánlva, először a második, utána a harmadik legöregebbel koccint, majd kiissza az italt.

Azután a többi asztalnál ülő sorban «fentről lefelé» (az idősebbektől a fiatalabbak irányában haladva) egyetértve az elhangzottakkal, koccint a két utána következő szomszédjával, iszik és leül. Oszétiában nem illik hallgatva inni. Mindenki köteles rövid formában «tovább» adni a tószt rövid tartalmát a következő kettőnek (annak, aki szemben ül, s annak, aki a sorában), koccintani kell velük ebben a sorrendben, majd csak ezután szabad inni. Más szóval az idősek minden elhangzott tósztja után, az egész asztalon végigmegy a tószt átadásának ez a sajátos «stafétája». Ugyanabban az időben csak három, vagy ritkábban öten tartanak kelyhet a kezükben. Páros számban csak a halotti torokon isznak. Közvetlenül azután, amint az egyik megszólaló ivott, a sor az utána következőre kerül, az ülő negyedik az imént ivó kezéből veszi át a kelyhet, hogy kiegészítse a következő hármast.

A pohárral való koccintáskor a fiatalabb poharának a szintje lejjebb kell legyen az idősebb poharának a szintjétől. Csak az első kehely után lehet hozzálátni az étkezéshez. Addig tilos inni is, enni is. Ameddig a tamada nem imádkozik az Istenhez, és nem áldja meg a három pirogot, az asztalon levő ételhez még a gyermek sem nyúlhat hozzá.

Olyankor mindig, amikor a tamada tósztot mond, abba kell hagyni az evést, félbe kell szakítani a beszélgetést, és figyelmesen hallgatni őt. Az oszétek általában egészen visszafogottan «aszkéták módjára» nyúlnak az ételhez. Ismeretes volt az a mondás: «A lakomára mindig jóllakottan menj el, s éhesen térj haza». Ez azt a tényt erősíti meg, hogy a falánkságot nagy szégyennek tartották, és ha valaki nagyon éhes is volt (és ki volt jóllakott a régi időkben?), a közösségi asztalnál tartózkodóan illett az ételt magához venni, nem sietve, türtőztetve az étvágyát. S ez a vendégségben még inkább így történt.

Oszétiában úgy tartják, hogy az idősek tósztjából semmit sem szabad «kihagyni», hozzátenni azonban lehetséges (de csak a «témához»). A soron levő tószt eljut az asztal mellett legtávolabb ülőhöz, aki feláll, és hangosan a tamadához fordul: «Tisztelt tamada! A tósztja hozzánk is elért». Ez tudatára adja a tamadának, hogy mikor térhet át a következőre.

A második tószt az oszét ünnepi asztalnál mindig a férfiak, az utasok és a katonák védőszenjéhez, Uasztyrdzsihez szól. A kereszténységnek Oszétiában való elterjedése során ennek az alakja gyakran Szent György képében testesül meg. Uasztyrdzsi örvend az oszét szentek között a legnagyobb tiszteletnek. Gyakran mondanak érte tószt, és ilyenkor állva isznak. Uasztyrdzsitől kérik, hogy Oszétiában sose fogyjanak ki az igazi férfiak, hogy a távoli útjukon

A tamada köszöntője oszét sörrel
Fotó: Bathó Edit

szerencse és hű barátok kísérjék őket, hogy a szülőhazájuk, Oszétia békében és jólétben élhessen, kerülje el a balsors, az ifjúsága legyen erős, bátor és férfias a szülőföld megvédésére. Ez és az idősek következő tósztjai is, mint az előzőek «stafétaszerűen» járják végig az asztalt.

A harmadik tósztot a tamada az ünnepi asztal idején összegyűlt kívánságokért mondja (hódolat annak a szentnek, akinek a tiszteletére szolgál az ünnepség, a fiatalok boldog házasságáért, a hadseregből történt szerencsés visszatéréséért, az újszülöttért, a jubilánsért stb.). Ez a tószt is szintén állva hangzik el (a család iránti tiszteletből, a nemzetség öregei nagyrabecsüléséből és magának az eseménynek a jelentősége miatt). Ha bármilyen ünnepségen a tószt állva hangzik el, akkor inni is állva illik. A halotti toron fordítva van, ha az ember állva beszélt, inni ülve kell.

Folytatjuk!

Az anyagot az ifjú internet látogatók kérésére Ruszlán Kucsity állította össze.
Eredeti lelőhely: www.ossetians.com

Kovács J. Béla fordítása

Felhívás

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár a 2011. évben hosszú távú programot indított annak érdekében, hogy a megye kiemelkedő közigazgatási szakembereinek emlékét – a levéltár épületén elhelyezett emléktáblák révén – méltó módon ápolja. Tavaly a kunhegyesi származású Alexander Imre emléktábláját avatták fel.

Kutatásaik során derült fény Jászkisér város egyik méltatlanul elfeledett, jeles szülöttének, dr. Küry Albertnek munkásságára, aki Jász-Nagykun-Szolnok vármegyének 1912 és 1919 közötti időszakban volt alispánja. 1912. június 20-án dr. Küry Albert főjegyzőt választották alispánná. A 45 évesen alispánná választott, köztiszteletben és elismerésben részesülő Küry Albert fényes karrierje nem csupán felkészültségének és közigazgatási tapasztalatának volt köszönhető, népszerűségét sok szempontból megalapozta kiváló szónoki képessége és mindenki által elfogadott személyisége is. A visszaemlékezésekben, még halála után jó néhány évvel is minden bizonnyal ezért is nevezték őt *„aranyszájú alispánnak”*.

Küry Albert alispánként kifejtett tevékenységei közül kiemelkedik a megyei közúthálózat fejlesztése érdekében végzett fáradhatatlan munkássága, amely – lehetővé téve a kisebb települések gazdasági fejlődését, az országos folyamatokba történő bekapcsolását – hosszú évtizedekre megalapozta Jász-Nagykun-Szolnok vármegye településeinek infrastruktúráját. Az 1945 utáni magyar történelem nem tette lehetővé, hogy az emberileg és szakmailag is kiemelkedő közigazgatási szakember emlékét méltó módon ápolja megyéje és szülővárosa. Ennek pótlása a jelenkor feladata.

2012. június 20-án volt alispánná történő megválasztásának centenáriumi évfordulója, s ez a jubileum kitűnő alkalmat kínál egy emléktábla felállítására. A tábla kivitelezéséhez szükséges anyagi források összeszedésében segítséget vállalt a jászkiséri Csete Balázs Honismereti Egyesület.

Kérjük, hogy támogatásával segítse az emléktábla elhelyezését, hogy méltó módon tudjunk emlékezni és tisztelegni a megye egyik kiemelkedő személyiségéről.

Támogatásukat a következő bankszámlaszámra utalhatják, illetve fizethetik be:

Jászárokszállás és Vidéke
Körzeti Takarékszövetkezet
69400434-19090676

A Jász és két Kun Kerületek címeres levelei
Mária Terézia –1746 és V. Ferdinánd – 1839

A Magyar Királyság 18–19. századi világi közigazgatási rendszerének elemeit a több évszázados történeti fejlődés eredményeként kialakult vármegyék, kiváltságos kerületek, vidékek, székely, szász (és lándzsás) székek, a szabad királyi városok és az eltérő igazgatású katonai határőrvidék alkották. Az első magyar király, az Árpád-házból származó I. (Szent) István (1001–1038) uralkodói életműve a Magyar Királyság világi (vármegyék) és egyházi (egyházmegyék) közigazgatási egységeinek megteremtése volt. A 18–19. században a vármegyék *(comitatus)* a Magyar Királyság törvényhatósági joggal felruházott alapvető területi-közigazgatási egységei voltak, amelyek száma a 19. század második harmadának első éveiben – Magyarország, Horvátország, Szlavónia és Erdély területén fekvő vármegyéket tekintve – hatvanhárom.

A kiváltságos kerületek, vidékek/területek *(districtus privilegiarum)* a király által adományozott territoriális rendi kiváltságokkal (privilégiumokkal) felruházott területi-közigazgatási egységek voltak, amelyek főként lakatlanná vált királyi birtokokon, számukra külön kijelölt területeken, vagy korábbi határőrvidékeken alakultak ki. (Jász és két Kun Kerület, Hajdú Kerület, Tiszai Kiváltságos és Királyi Koronai Kerület, Nagykikindai Királyi Kiváltságos Kerület, Szepesi XVI Város Kerülete, Túrmezei Nemesek Szabad Kerülete, Erdélyben: Fogaras Vidéke, Kővár Vidéke, Brassó Vidéke, Beszterce Vidéke.) Az oklevelekben, kiváltságlevelekben nem egyszer Jász, Nagy és Kis Kun Királyi Koronai Kerületnek nevezett történeti-földrajzi territórium változatos és területileg több részből álló közigazgatási szerkezete a 19. század második harmadának elejére évszázados történeti fejlődés eredményeként alakult ki.

Történetének árnyoldalához tartozik, hogy a Jász és két Kun Kerületet – valamennyi privilégiumot megszegve, országgyűlési jóváhagyás nélkül – I. Lipót király (1657–1705) 1702-ben 500.000 rajnai forintért eladta a Német Lovagrendnek. A Rákóczi szabadságharc (1703–1711) alatt II. Rákóczi Ferenc Magyarország és Erdély fejedelme (1704–1711) 1703-ban rendeletben *(pátens)* helyezte hatályon kívül a Német Lovagrend földesúri jogait, és a kerületet visszahelyezte kiváltságos helyzetébe. A szabadságharc bukása után tartott 1715. évi országgyűlés ugyan napirendre tűzte a kerület ügyét, sőt törvényt is alkotott (1715. XXXIV. törvénycikk) a teljes jogorvoslatra azonban mégsem került sor. A lovagrend az adásvétel tényét országgyűlési jóváhagyással nem tudta realizálni, ezért tulajdonjogáról a Pesti Invalidus Rendház javára lemondott. A jászok és kunok 1741-től gróf Pálffy János nádor (1741–1751) támogatásával mozgalmat indítottak ősi privilégiumaik visszaállítására, amely Habsburg–Lotharingiai Mária Terézia királynő

Az 1745 ből származó ún. redemptionális zászló Jász Múzeum gyűjteménye

(1740–1780) uralkodása alatt 1745-ben megváltással *(redemptio)* nyert végső befejezést. A jászok és kunok az 500.000 rajnai forint pénzösszeget („jobbítások címén" a kiváltságos kerületbe időközben befektetett további 15.000 rajnai forinttal növelve) óriási áldozatok árán teremtették elő. Vállalták továbbá 1000 könnyűlovas (huszár) felszerelését és a nádor évi fizetségének biztosítását is. Ezt követően Mária Terézia királynő (1740–1780) 1745. május 6-án Bécsben kibocsátotta a megváltásról *(redemptio)* szóló diplomát (oklevelet), amelyben visszaállította a jászok és kunok ősi kiváltságait, egyben pallosjogot is adományozott részükre.

Ősi kiváltságaik visszaállításának jogfolytonosságát az 1745. május 6-án kibocsátott diploma (oklevél), az 1745. és az 1751. évi királyi rendeletek *(pátens),* rendszabások *(reguláció),* az 1746-ban adományozott címereslevél, az országgyűlés 1751. évi XXV. törvénycikk rendelkezései, a királynő 1754. március 28-án kibocsátott oklevele az országgyűlési illeték *(taksa)* alóli örök felmentésről és Habsburg József főherceg, nádor (1796–1847) 1799-ben kiadott nádori szabályrendeletei *(statútum)* biztosították. A Jász és két Kun Kerületek kiváltságai a 18. század utolsó évtizedében is bővültek. A II. Lipót király (1790–1792) által összehívott 1790–1791-es országgyűlés két olyan törvényt is alkotott, amely megerősítette és bővítette is a kerület kiváltságait. A fejlődés következő állomása az V. Ferdinánd király (1835–1848) által szentesített 1836. évi XII. törvénycikk, amely a Jász és két Kun Kerületek hivatalos levelezéséről és a kiváltságos kerület pecséthasználatáról rendelkezett: *„A Jász- és Kun Kerületeknek a hazai igazgató Székekkel és Törvényhatóságokkal, a Kerületek neve és pecsétje alatt engedett közvetlen levelezés szabadságáról […] A Jász és Kun Kerületek a hazai Igazgató-Székekkel, és a többi Törvényhatóságokkal folytatandó levelezéseiket és közléseiket a Kerületek neve aláírásával, és boldogult Mária Therézia Királyné által 1746-dik Esztendőben kegyesen adott hiteles pecsétjök alatt fogják gyakorolni; úgy viszont a hazai Igazgató-Székek, és a többi Törvényhatóságok intézményeiket és levelezéseiket közvetetlen a Kerületeknek czímje alatt, magokhoz a Kerületekhez fogják utasítani."* Végül a kerület addig használt címeres pecsétjét – kérésükre – az uralkodó 1839-ben díszes, bársonykötésű oklevélben megerősítette, egyben engedélyezte a címeres pecsét latin nyelvű köriratának magyarra változtatását.

A Jász és két Kun Kerület kiváltságainak jogfolytonosságát biztosító előbbi felsorolásból emeljük ki a Mária Terézia királynő által 1746-ban adományozott címereslevelet és az azt V. Ferdinánd király által magyar körirattal megújított, 1839-ben kibocsátott, vörös bársonyba kötött oklevelet abból az alkalomból, hogy – ezen a helyen is köszönetet mondva az őszinte erkölcsi és szakmai támogatást biztosítóknak – 2012 decemberében e sorok írójának főszerkesztésével megjelent „A JÁSZ ÉS KÉT KUN KERÜLETEK CÍMERESLEVELEI 1746 ÉS 1839" című díszkiadású, sorszámo-

zott, latin–magyar–német–angol nyelvű könyvritkaság az eredeti, 1839. évi címeres levél bársonykötésével azonos színben, dús aranyozással.

Mária Terézia királynő megváltásra *(redemptio)* vonatkozó kiváltságlevelének 1745. május 6-án történt aláírását követően – az 1745. november 22-én kiadott királyi rendelet *(pátens)* 19. cikkelyében *(articulus)* rögzítette: miután a Jász és Kun Kerületnek közös (együttes) pecsétje (címere) mindezidáig nem volt, amennyiben kéréssel fordulnak az uralkodóhoz, a királynő azt teljesítve iniciálékkal, hegyes tollal vezetett díszítőelemekkel keretezett, fonott zsinóron függő, fa tokban elhelyezett vörös pecsétviaszba nyomott magyar királyi nagy titkos pecséttel hitelesített dokumentum formában bocsáthatta ki a következő latin nyelvű címeres pecsét körirattal: „SIGILLUM DISTRICTUUM JAZYGUM ET CUMANORUM ANNO 1746". Az oklevél tudományos igényű rekonstrukciójánál figyelembe vettük a vizsgált időszakban – a Magyar Királyi Udvari Kancellárián az oklevelek kiállításánál alkalmazott latin szövegek betűtípusait, az oklevelek szövegkörnyezetét kiemelő, vágott toll helyett hegyes tollal vezetett – 18. századi kézírásos kurzív nagybetűk írásánál is használt – vonalvezetési technikát és az így megrajzolt díszítőelemeket, ornamentikákat és keretezéseket. Mária Terézia királynő uralkodása alatt az oklevelek és színes címerfestményeik barokk stílusjegyeket hordoztak, azok külön-külön és együtt is oklevél- és címerművészeti remekműveknek tekinthetők. Ezért – konkrét forrás hiányában – a címerfestmény rekonstrukciójától eltekintettünk, helyette a hiteles kancelláriai oklevél tervezet színes, festett címerképét közöljük.

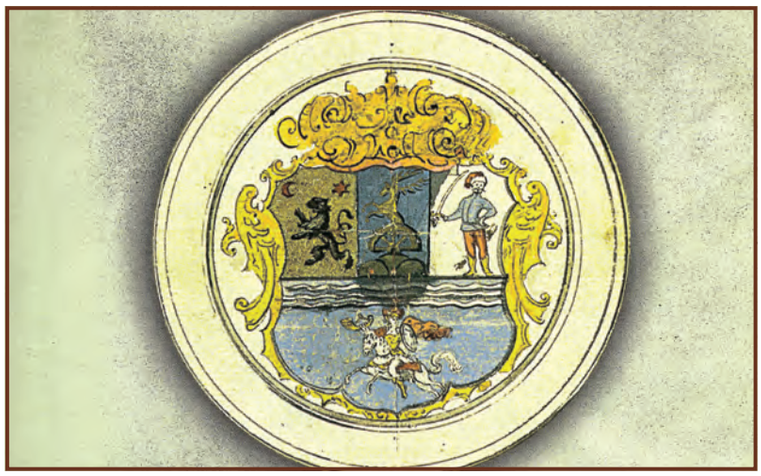

Címerfestmény (címeres pecsét) a Magyar Királyi udvari Kancellária címereslevél tervezetéből a Jász és két Kun Kerületek részére (1746). A címeres pecsét körirata: „SIGILLUM DISTRICTUUM JAZYGUM ET CUMANORUM ANNO 1746". Magyar Nemzeti Levéltár gyűjteménye Fotó: Czikhelyné Nagy Erika

A Jász és két Kun kerületek címere (1839). Magyar Nemzeti Levéltár gyűjteménye Fotó: Czikhelyné Nagy Erika

címeres pecsétet (címert) adományoz részükre. A 19. cikkelyben *(articulus)* megfogalmazottak alapján címeres pecsét iránti folyamodványuk felterjesztését követően Mária Terézia a Jász és Két Kun Kerület részére 1746. március 19-én címeres pecsétet adományozó oklevelet (címeres levelet) bocsátott ki. *„Az oklevél meghatározott szabályok szerint kiállított jogbiztosító irat, […] amely ünnepélyes, vagy kevésbé ünnepélyes formájú dokumentum lehetett."*

Figyelemmel a 18 század első felének kancelláriai oklevelezési gyakorlatára, a Jász és Két Kun Kerületek címereslevele kiadásának időpontjára (1746) tekintettel a tudományos rekonstrukciós eljárás végeredményeként szinte bizonyos, hogy Mária Terézia királynő az 1746. március 19-én a Jász és Két Kun Kerületek számára Bécsben kibocsátott címereslevelét a korszak és a Magyar Királyi Udvari Kancellária oklevelezési gyakorlatának megfelelően álló téglalap alakú, több lap terjedelmű, bársonyba kötött, könyv formájú eredeti hártyára írt, a szövegben eltérő nagyságú és gazdagon díszített betűtípusokkal,

Mintegy száz évvel később a Magyar Királyság 19. század második harmadának területi-közigazgatási egységei – a vármegyék, a kiváltságos kerületek és szabad királyi városok – a magyar nyelv hivatalos nyelvvé válásának folyamatában sorra kérelmezték az uralkodótól, hogy címeres pecsétjeiken az addig törvényesen használt latin körirat helyett magyar nyelvű köriratot alkalmazhassanak: *„[…] a Mi Híveink, a Jászok és a két Kunság Kerületeinek Lakosai alázatos kérést terjesztettek elénk, mi szerint kegyesen járuljunk hozzá, hogy az említett Kerületek közhitelű Pecsétjén, amit az 1746. évben a dicső emlékezetű néhai Mária Terézia Császárnő, Magyarország Királynője kegyesen adományozott nekik, a régi Latin Köriratot Magyarra változtathassák és hasonló új Pecsétet vésethessenek, és méltóztassunk ehhez kegyes Királyi Kiváltságos Belegyezésünket nyújtani. […]"* Az uralkodói kegy folytán V. Ferdinánd király (1835–1848) 1839. január 10-én kiállított címereslevelében megerősítette a Jász és Kun Kerület részére Mária Terézia királynő 1746. március 19-én adományozott címeres pecsétjét, egyben magyar körirattal újította meg azt.

A jászok és kunok a magyaroktól eltérő eredetük és nyelvük ellenére – függetlenül az 1876-ig fennálló területi különállásuktól – nyelvükben és felfogásukban is olyan magyarokká váltak, akik a múltban, a jelenben és a jövőben is büszkék lehetnek származásukra, hiszen a Magyar Szent Korona Országait évszázadokon keresztül a számukra adományozott kiváltságaik alapján katonaként, vérükkel szolgálták.

Befejezésül álljon itt egy idézet a redemptio alkalmából 1745-ben „Nemes Jász–Berény Városában" a Nagyboldogasszony Főplébánia templomban megtartott szentmise prédikációjából:

„Istennek Dicsőség.
Boldog Atzfzonynak Tiztefség.
A' Királynak Nyertefség.
A' Jáfzoknak és Kunoknak
Örök Békefség."

Dr. Csáky Imre (PhD) címertörténész, a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja

Jászkun arcképcsarnok

110 éve született dr. Kis Margit (1903–1989)

középiskolai tanár, irodalomtörténész

1903. július 28-án Kunhegyesen a Kígyó (ma Lehel) utca 195. szám alatti házban látta meg a napvilágot. Önéletírásában (A viharedzett nő – kézirat) így ír származásáról: „*...Nekem két apát adott végzetem, egy név és egy vérszerint valót. Szabályszerű keresztlevelem Kiss Imrét nevezi meg apámnak.*" Anyja Gajdán Eszter, aki rövid házasságban élt név szerinti apjával, s gyermekük nem született. „*Ember tervez, Isten végez – mondja a példabeszéd. Édesanyám hiába tervezi, hogy többé nem megy férjhez. Ám de mégis! Egy szép napon szemet szúrt a tiszta, takaros menyecske a volt huszárkáplárnak, T. Nagy Zsigmondnak, az én vérszerinti apámnak, aki éppen ebben az időtájban vesztette el fiatal feleségét.*" Testvérei: Eszter és Julianna.

A kunhegyesi református iskolába járt, szigorú tanítók kezei között tanult. Molnár Pál tanító úr biztatta a továbbtanulásra. Nehéz volt meggyőzni a családot, de édesanyja később mégis a továbbtaníttatása mellett döntött.

A polgári iskolát 1915–1919 között végezte el, mint magántanuló, jelessel. Sikeresen különbözeti vizsgázott, és a debreceni Dóczy Leánynevelő Intézet tanulója lett, itt érettségizett 1923. június 26-án. A debreceni egyetemen, ahol magyar–német szakos bölcsészhallgató volt, az 1923–24-es tanévben ismerte meg földijét, dr. Zsigmond Ferenc irodalomtörténészt, aki ott előbb magántanár, majd rendkívüli tanár volt. Hallgathatta magas színvonalú előadásait.

1927-ben miután letette alapvizsgáit már munkába állt, a debreceni polgári leányiskolában alkalmazták segédtanárként. 1928-ban a nyíregyházi Kálvineumba került nevelőtanárnak és a polgári iskola helyettes tanárnak. Tanári oklevelét 1930. június 23-án szerezte meg. A tanítónő képző megszűnése után a Kölcsey leánygimnáziumban tanított nyugdíjaztatásáig. Mivel az iskola internátusa lakást és ellátást is biztosított számára, megtehette, hogy külföldi nyelvi, 4–6 hetes szakmódszertani kurzusokon, tanfolyamokon, nyári egyetemeken képezze magát (Graz, Lipcse, Jena, Drezda, Bécs, München)

Bekapcsolódott a nyíregyházi nőmozgalom életébe, levelezője lett a Magyar Női Szemlének, továbbá részt vett a Bessenyei Kör irodalmi szakosztályának életében is, irodalmi előadásokat tartott. Írási jelentek meg a Szabolcsi Szemlében és a Nyírvidék-Szabolcsi Hírlapban.

Kis Margit tanárnő – a francia, a latin, a német és a görög nyelv ismerője – komolyan vett minden feladatot. Mindenkor felelősséget érzett a reá bízott gyermekekért. Állandóan kísérletezett, hogyan könnyíthetne meg a gyengébb tanulók munkáját.

Dr. Zsigmond Ferenc levélben számolt be neki 1936 áprilisában a Petőfi Társaságban Czóbel Minka szerepléséről, és kemény szavakkal tett szemrehányást a nyírségi irodalmároknak, hogy eddig nem ismertették meg kellően, irodalmi jelentőségét nem fedezték fel a költőnőnek Az általánosan megfogalmazott mulasztást Kis Margit magára értelmezte, úgy érezte, neki kell ezt a feladatot elvégeznie.

A Czóbel Minkáról szóló irodalmi tanulmánykötete születéséről írta: „*Zsigmond Ferenc, kiváló irodalomtörténész egyik hozzám írt levelében szintén elismerőleg nyilatkozik a költőnőről: „Czóbel Minka költészete jellemző adalék a századvég és századforduló szellemtörténetéhez. Czóbel Minka nem hiányozhatik a századvég írói közül. A nyírségi irodalomtörténészekre két sürgős kötelesség hárul: Krúdy Gyuláról és Czóbel Minkáról feljegyezni a még megmenthető életrajzi adatokat, és jellemezni munkásságukat; ha női íróról van szó, természetesen Czóbel Minka a megfelelő téma.*"

Mivel eddig nem ismerte sem a nevét, sem a munkásságát a költőnőnek, így nagy lelkesedéssel vetette bele magát a munkába, élvezettel olvasta műveit, jegyzetelt. Anarcsi otthonában is felkereste több alkalommal az írónőt, és gyakran levelet is váltottak.

Zsigmond Ferenc ismertette össze barátjával, Vajthó László irodalomtörténésszel. Zsigmond és Vajthó is biztatja, hogy kutatásainak eredményeiből készítsen disszertációt. A Bessenyei Körben 1941-ben foglalta össze előadásában, tekintette át Czóbel Minka költészetét, mely a Szabolcsi Szemlében megjelent különlenyomatként Czóbel Minka és a Nyírség címmel.

Zsigmond Ferenc Kis Margithoz küldött levelében a következőket írta az elkészült monográfiáról: „*Igen alapos, elmélyedő munka, hosszas, komoly tanulmányozás eredménye és bizonyítéka.*" A legnagyobb elismerést azonban a Czóbel Minkától érkezett köszönő levelek jelentették számára.

A kunhegyesi születésű Kis Margitot 1942. június 4-én avatták „cum laude" minősítéssel doktorrá, mely ünnepségen édesanyja is részt vett. Pár nappal később, június 10-én állítólag e nagy öröm okozta a szerető anya halálát.

1944. október 20-án a front elől szeretett volna Kunhegyesre hazajutni, de nem tudott, így Budapestre került a budai 505-ös hadikórházba, ahol 1945. március közepéig teljesített front mögötti szolgálatot. Napi 12–16 órában ápolta a sebesülteket, majd visszatért Nyíregyházára, ahol rövidesen folytatni tudta a tanítást.

1947 elején téli vakáción tartózkodott otthon, amikor dr. Zsigmond Fe-

renctől meghallotta a hírt, hogy Czóbel Minka január 17-én meghalt.

Dr. Zsigmond Ferenc akadémikus irodalomtörténésszel való barátsága – aki mentora, jótevője, ideálja volt – annak 1949. július 20-án bekövetkezett haláláig tartott. Ezután Kis Margit eladta kunhegyesi örökségét,

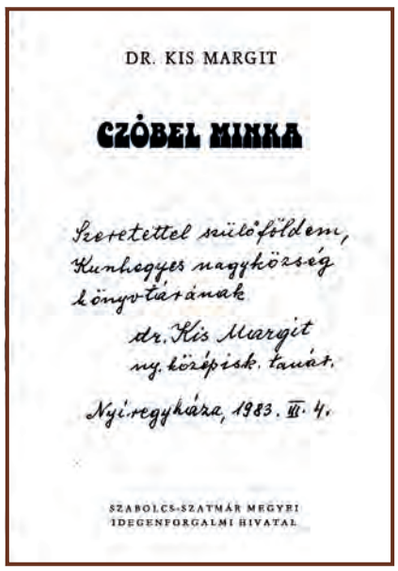
DR. KIS MARGIT

CZÓBEL MINKA

Szeretettel szülőföldem,
Kunhegyes nagyközség
Könyvtárának
dr. Kis Margit
ny. középisk. tanár.
Nyíregyháza, 1983. III. 4.

SZABOLCS-SZATMÁR MEGYEI
IDEGENFORGALMI HIVATAL

és Nyíregyházán vásárolt házat. Az államosítás után felszólították az orosz nyelv tanulására. 1952-ben meg is szerezte a szükséges oklevelet. 1960 őszén már nem kezdte el az új tanévet, izületi panaszai, bénulása miatt kérte nyugdíjaztatását.

Zsigmond halála után Vajthó lelkesedéssel támogatta a Czóbel Minka monográfiája bővített kiadásának és a Zsigmond Ferencről szólónak megjelentetését is.

Kis Margit 1972. december 22-én fejezte be Zsigmond Ferencre emlékezem címmel ellátott kéziratát, melyet Vajthó Lászlónak küldött el lektorálásra. Szerette volna, hogy a kötet kedves tanára születésének 90. évfordulójára megjelenjen. Betegsége és a kiadással járó bonyodalmak azonban meghiúsították tervét. 1974-ben szinte csodás javulás következett be állapotában: önállóan tudott ismét járni, kutatott, írt.

Kis Margit Czóbel Minkáról írott monográfiának kiadáshoz 1980-ban az akkori Szabolcs-Szatmár megyei Idegenforgalmi Iroda vezetője nyerte meg a Pannónia Kiadót. Így került Budapesten 1100 példányban, 260 oldalon kiadásra a Vajthó László által lektorált, kibővített monográfia a költőnőről. Margócsy József így értékeli munkásságát: *„…Czóbel Minka költő munkásságáról Kis Margit nyíregyházi tanárnő… 1980-ban kiadta… átdolgozott, a költőnő életével és személyiségével behatóbban is foglalkozó kötetét. A költőnőről máig is ez a legteljesebb életrajz.”*

1983. március 6-án a Debreceni Akadémiai Bizottság és a Szolnok Megyei TIT a 100 éve Kunhegyesen született Zsigmond Ferenc tiszteletére emlékülést szervezett. Sem erre, sem más Zsigmond Ferenccel kapcsolatos rendezvényre Kis Margit nem kapott hivatalos meghívást.

A Zsigmond-kötet megjelenése félévtizedes erőfeszítésébe került.

1985 decemberében a kunhegyesi tanács támogatásával 300 példányban jelent meg Zsigmond Ferencről szóló kötete 149 oldalon. Lektora Vajthó László és Némedi Lajos voltak. Kéziratát Szurmay Ernő, a Verseghy Ferenc megyei könyvtár akkori igazgatója rendezte sajtó alá, s a könyvtár sokszorosító műhelyében került kinyomtatásra.

1979-ben kezdett hozzá saját önéletrajzi adatainak rendezéséhez. 1985. március közepéig folyamatosan foglalta össze küzdelmes életének történetét írásban, de csak 1936-ig jutott el. A kéziratos füzetek címei folyamatosan változtak: *A viharedzett nő. Életrajzi írások; A viharedzett nő. Életrajzi írások Dr. Makacs Margit küzdelmei/nek története…*

1985-ben újra betegeskedni kezdett.

Bár magányosan élt, tanítványai azonban sűrűn látogatták. Elgyengülő állapotában idősebb és ifjabb Papp Tibor (kedves tanítványa) ápolta 1989. január 29-én bekövetkezett haláláig. A viharedzett nőt életének 86. évében szólította magához teremtője.

Emlékét szeretettel megőrizzük!

Víg Márta helytörténeti kutató

Laki Ida festőművész köszöntése

Magyar Aliz virágcsokorral köszönti a 92 esztendős Laki Ida festőművészt
Fotó: Bognár Mária

Budai otthonában köszöntötte Laki Ida festőművészt 92. születésnapján, 2013. január 10-én szülőfaluja küldöttsége. A Jászjákóhalmáról elszármazottak Baráti Köre (JÁKOB) nevében Magyar Aliz ügyvezető virágcsokorral, Czuk Ferenc tortával kedveskedett az ünnepeltnek. A családias, meghitt találkozón a ma is aktív művésznő beavatott az általa kifejlesztett sajátos egyéni stílus, a nyomtatott áramkörök ábrázolásával kialakított ún. NYAK-stílus rejtelmeibe is. Ez is az új idők művészetének, az absztrakt festészetnek egy válfaja. Más rajta kívül nem műveli, jóllehet voltak már mások részéről is hasonló próbálkozások. Ugyanakkor NYAK-ot festeni nehezebb, mint például egy csendéletet, mivel azt ki kell gondolni, meg kell tervezni. Itt nincs meg az a látvány, mint a beállított csendélet modelljénél. Itt a gondolat az uralkodó. A stílus világviszonylatban történő elismeréséhez mindazonáltal támogatás, nagyobb propagálás is kellene – véli Laki Ida. Ott jártunkkor egy, szinte már kész virágcsendélet várakozott a festőállványon. Mint mondta, ma is szívesen fest virágokat – így lehet, hogy a köszöntésére tőlünk kapott virágok azóta már egy újabb festményén élnek tovább.

Bognár Mária

A Jászság Népi Együttes a siker csúcsán

A 2012-es év egyik jelentős eseménye a *Felszállott a páva* tehetségkutató verseny volt, amelyen a Jászság Népi Együttes is indult, s a nemes versengésben a néptáncegyüttesi kategória győzteseként végzett.

Az 1960-as 70-es, 80-as és 90-es években a nagysikerű és népszerű Ki-mit-tud versenyek hozták lázba az ország lakosságát. A résztvevők közül később többen a hivatásos művészet világába kerültek, mint színészek, zenészek, énekesek. Ez a fajta tehetségkutató sorozat azonban sajnálatos módon megszakadt, és csak több éves kihagyás után, 2012-ben indították útjára azt a televíziós versenyt, amelyen mind a határon inneni, mind pedig határon túli magyar fiatalok bemutathatták énekes, zenei és táncos tudásukat.

Különös izgalommal ültünk szombat esténként a televízió képernyője előtt, s vártuk földijeink szereplését. Jó volt látni a sok tehetséges fiatalt, akik oly magas színvonalon mutatták be a magyar népdal, népzene és néptánc gyöngyszemeit.

Őket látva, visszagondoltam arra a régi, 1977-es *Ki-Mit-Tud* versenyre, amelynek a Jászság Népi Együttes táncosaként én is részese voltam. Együttesünk akkor még csupán hat esztendeje működött, de művészeti vezetőnk, Papp Imre úgy gondolta, meg kell mutatni magunkat, ki kell próbálni mit tudunk. Megkezdtük a hónapokon át tartó, izzasztó próbákat Tímár Sándorral, aki abban az időben együttesünk koreográfusa volt. A területi válogatóra méhkeréki táncokkal készültünk, az elődöntőben jászsági, a középdöntőben mezőségi táncokat mutattunk be, de a döntőt a domaházi táncokkal nyertük meg. A döntő előtt sok biztató táviratot kaptunk, de az egyiken aláírás nélkül csak egyetlen mondat állt: *Az egész Jászság veletek van!* S Papp Imre, aki jó pedagógiai érzékkel pontosan a színpadra lépés előtt olvasta fel nekünk ezt a rövidke sort, általa olyan lelkierőt plántált belénk, amely néhány perc múlva meg is mutatta hatását, hiszen megnyertük a versenyt. S most 35 év multával ugyanezt a fenséges erőt éreztem táncosaink láttán, amikor a Jászságot képviselve kiérdemelték a legnagyobb elismerést, az első helyezést. A 42 éve működő Jászság Népi Együttes a hazai néptáncmozgalom élvonalába tartozik. A stafétát egymásnak átadó táncos generációk azonban időről-időre megmérettetik tudásukat. Ilyen elgondolások alapján jelentkeztek a *Felszállott a páva* versenyre is. A területi válogatón Küküllő-menti, az elődöntőben kalotaszegi táncokkal indultak. Különösen nagy jelentőségű volt a középdöntőben bemutatott jászsági koreográfiájuk, amit gyönyörű viseletben, olyan méltósággal, olyan büszkén táncoltak, mint táncolhattak egykoron őseink. Biztos voltam benne, hogy most minden jász – határon innen és túl – a Jászság Népi Együttesnek szurkol, s lélekben velük van. Így is volt. Ez a támogatás végigkísérte őket valamennyi fordulón, s amikor a döntőben bemutatott bökönyi táncukkal ismét elkápráztatták a zsűrit és a nézőközönséget, már tudtam, hogy övék a pálma. Szűcs Gábor nagyszerű táncosai ország-világ előtt megmutatták tánctudásukat, s újabb el nem múló hírnevet szereztek a nagy múltú együttesnek, és szülőföldjüknek, a Jászságnak. Külön érdekessége volt az együttes győzelmének, hogy a táncosok közül kettőnek a szülei tagjai voltak az 1977-es Ki-Mit-Tud győztes csapatának. Ez is szép példája annak, hogy öröklődik apáról fiúra a tánc szeretete.

Pendzsom a Jászságban – Páva-győztes lett a Jászság Népi Együttes ***Fotó: Gorácz József***

A 2012-es és a 2013-as esztendő mindenképpen kiemelt helyen szerepel majd az együttes krónikájában. A páva-győzelem után, 2013. január 22-én, a Magyar Kultúra Napján a Jászság Népi Együttes a népművészet terén évtizedek óta végzett kimagasló művészeti munkájáért *Csokonai Vitéz Mihály Díjat* kapott, amit Budapesten, a Petőfi Irodalmi Múzeumban vett át Szűcs Gábor, az együttes művészeti igazgatója és dr. Szabó Tamás Jászberény város polgármestere.

Február 2-án pedig, az Operett Színházban megrendezett Néptánc Antológián ismételten átvehették az *Örökös Kiváló Együttes* minősítést.

Szívből gratulálunk az együttes vezetőinek és minden tagjának, s kívánunk nekik még sok hasonló sikeres évet!

Hortiné dr. Bathó Edit,
a Jászság Népi Együttes egykori tagja

Kettős jubileum a jászberényi néptáncosoknál

Január 19-én, szombaton este a Gróf Apponyi Albert Általános Iskola tornatermében egy gombostűt sem lehetett leejteni, annyian zsúfolódtunk össze. A közönség mellett pedig még több mint 200 gyermek, fiatal készült a fellépésre. A Jászság Népi Együttes két utánpótlás csoportja az Árendás és a Barkóca Táncegyüttes ugyanis közös szülinapot rendezett, melyre a Viganó Alapfokú Művészetoktatási Intézmény diákjai is meghívást kaptak.

A 20 éves Árendás és a 25 éves Barkóca Táncegyüttes a sikeres fiatalkorában jár éppen. Az utánpótlás nevelése pedig a felnőtt együttes sikerének egyik kulcsa. A műsorvezető Gál-Dobos Bea ezekről is részletesen beszámolt. Az egykori gyerekek, ma már a Jászság Népi Együttes felnőtt együttesének meghatározó tagjai, 2012 decemberében pedig a Felszállott a páva tévés verseny nyertes csapatának résztvevői. Nemcsak a táncosok nőttek fel, de több koreográfust, táncoktatót is kinevelt az együttes, így lehet a szakmai tudás olyan magas szintű, hogy a legjobb együttessé érhetett a jászsági.

Jászberény város önkormányzata részéről Szatmári Antalné, a Humánerőforrás Bizottság vezetője mondott tisztelettel köszöntést. Kiemelte, hogy egy jól működő közösség ünnepe ez a nap. S van is mire büszkének lenni kicsiknek és nagyoknak egyaránt, hiszen Jászberényben magas szintű művészeti munka folyik. A múlt értékeinek átmentése és a felnövekvő nemzedék, a gyermekek fejlődését egyaránt szolgálja az, ami a Víz utcában történik. Az utánpótlás nevelése nemcsak Jászberényben – hatásuk, kisugárzásuk révén – a Jászságban is példaértékű.

A többórás műsorfolyam elején a 20 éves Árendás Táncegyüttes egykori és jelenlegi táncosai műsorát láthattuk. Az alapítói Szűcs Gábor és Szűcsné Urbán Mária voltak. Később Kovács Levente, Vajai Franciska, Dudás Dániel és Mosóczi Lívia vette át tőlük a stafétát. Jelenleg már a hatodik generáció ismerkedik a néptánc szépségeivel Busai Norbert és Busai Zsuzsa szakmai irányításával.

Visai, somogyi, mezőkölpényi, domaházi, gyimesi, vajdaszentiványi, bogyiszlói táncokat láthattunk. Közben feltűntek a felnőtt együttes vezető táncosai is, hiszen aki az Árendásban kezdett, az mind színpadra lépett. A koreográfiákat Dudás Dániel, Mosóczi Lívia, Busai Norbert és Busai Zsuzsa, és a Szűcs házaspár készítették. Azok a fiatalok, akik az Árendásban kezdtek, majd később a társukat is ott, illetve a Barkóca Együttesben találták meg, s házaspárokká – Kovács Levente–Pénzes Tímea, Kuli Zsolt–dr. Kovács Emese, Péter Szilárd–Berényi Ágnes, Sas Roland–Vígh Andrea, – lettek, szintén felléptek a műsorban.

Egy szép produkció erejéig hallhattuk Szerencsés Martinát is énekelni, aki ma már énekesi karriert épít, de gyermekként ő is a Barkóca Táncegyüttesben kezdte az ismerkedést a magyar néptánc szépségeivel. Mellette a turai Zagyva Banda muzsikált Pál Mihály és Molnár László népzenészekkel megerősítve.

Bathó Ágnes és dr. Bakonyi Lilla a jubileumi virágokkal ***Fotó: Szalay György***

A műsor során egy rövid kegyeletes főhajtással emlékeztek a 2010 novemberében elhunyt három táncosra, Szebenyi Debórára, Szabó Laurára és Répási Norbertre, ami soha el nem múló kötelessége az együttes tagjainak.

A szünet után a negyedszázados barkócások következtek, mely utánpótlás együttest Hortiné dr. Bathó Edit és Hájas Tibor alapította. Az idők során Editke mellett Sinka Gyula, Bódi Tamás, Kuli Zsolt, Dudás Dániel, Havrán Bettina is oktatta a barkócásokat, mígnem húsz év után eljött az idő a staféta átadására. Jelenleg Dudás Dániel és Dudásné Mosóczi Lívia tanítja a gyerekeket a szép magyar táncokra, és a koreográfiákat is ők készítik.

A gálaműsor során a Barkóca Együttes 7 generációja lépett színpadra, és kalocsai, jászsági, dél-alföldi, kalotaszegi, visai, marossárpataki, felcsíki, vajdakamarási táncokat mutattak be. Külön érdekessége volt a bemutatónak, hogy az 1-2-3. generáció táncos lányai által előadott – Kökény Erzsébet által az 1980-as évek elején készített – *Kalocsai lányok* című koreográfiában velük együtt táncolt az alapító vezető, Hortiné Bathó Edit, s jelenlegi vezetőjük, Mosóczi Lívia is. Külön produkciót adtak elő az Árendás és a Barkóca oktatói, megmutatták, hogy volt kitől tanulni.

Ismert, hogy a Jászság Népi Együttest egy alapítvány működteti. Az alapítvány elnöke dr. Kertész Ottó is köszöntőt mondott a kettős jubileum alkalmából.

Amikor a Barkóca táncegyüttes jelenlegi, legfiatalabb tagjai mutatták be, hogy eddig mit is tanultak, már kitört a vastaps, pedig még több produkció volt hátra.

A Jászság Népi Együttes tévés vetélkedőt nyert felnőtt együttesse a győztes bökönyi koreográfiával állt a színpadra. Utánuk a Barkóca 7. generációja zárta a koreográfiák sorát, s újra vörösre tapsoltuk a tenyerünket, pedig a finálé még csak ezután következett.

A műsorfolyam megmutatta, nem véletlenül a legjobbak a jászsági táncosok. Nemcsak a Jászságban, a megyében, de az országban. A több évtizedes, magas szintű szakmai munka beérett – mint a barkóca –, s nem véletlenül rajonganak értük immár országszerte.

Kiss Erika
helytörténeti kutató

Képes riport

A Jászság Népi Együttes két nagy múltú utánpótlás csoportja, az **Árendás** és a **Barkóca Együttes** 2013. január 19-én Jászberényben, a Gróf Apponyi Albert Általános Iskola sportcsarnokában ünnepelte fennállásának 20 illetve 25 éves jubileumát. *Szalay György* fotói az ünnepi műsor pillanatait elevenítik fel.

Somogyi üvegestánc az Árendás Együttes előadásában

Gyimesi menyasszony öltöztetése

Bogyiszlói karikázó az Árendás lányaival

Szikra Tóth Ágnes és Balog János

Mezőkölpényi táncok az Árendás Együttes 1-2-3. generációja előadásában

Az Árendás Együttes alapítói: Szűcs Gábor és Szűcsné Urbán Mária

Kalocsai lányok és „asszonyok” c. koreográfia a Barkóca 1-2-3. generációjának előadásában

Szűcs Laura a tánctól átszellemülve...

Dél-alföldi táncok a Barkócákkal

Kiss Szabolcs és Drávucz Vivien vajdaszentiványit táncol

A Barkóca Együttes a finálében

A Barkóca Együttes alapítói: Hortiné dr. Bathó Edit és Hájas Tibor

Főhajtás egy befejezett élet előtt

Életének 60. évében elhunyt Ficsór József, Kiskunfélegyháza nyugalmazott polgármestere, a Jászkunság történelmi hagyományainak jeles ápolója, a Kiskun Önkormányzatok Szövetségének alapítója, a Kun Konzorcium vezető egyénisége.

Ficsór József 1952. július 27-én született Kiskunfélegyházán. Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd a debreceni Agrártudományi Egyetem Szarvasi Főiskoláján folytatta, ahol öntözéses és meliorációs üzemmérnökként végzett 1973-ban. Első munkahelyén, az Észak Magyarországi Vízügyi Igazgatóságon, Miskolcon vízügyi felügyelőként tevékenykedett, szabadidejében amatőr barlangkutatással foglalkozott. Szülővárosába hazatérve 1974–1990-ig a kiskunfélegyházi Lenin Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben dolgozott.

A munka mellett tanult, 1988-ban agrármérnöki diplomát szerzett a debreceni Agrártudományi Egyetemen. 1990-ben pártonkívüliként indult az önkormányzati választáson, s az első szabadon választott képviselőtestület őt választotta meg a város polgármesteri tisztségére, még ugyanabban az évben tagja lett Bács-Kiskun Megye Közgyűlésének. Közéleti pályafutása 20 éves polgármestersége alatt személyes sikereket hozott számára, munkásságának eredményességét a Kiskunfélegyházán megvalósult jelentős infrastrukturális fejlesztések bizonyítják.

Kitüntetései: Tűzbiztonsági Érem bronz és ezüst fokozata; Bács-Kiskun Megye Közszolgálatáért 1996; Belügyminiszteri Aranygyűrű 1996; BKM Tűzoltó Szövetség arany fokozata 1997; Holló László-díj 1998; Rendőrség munkáját elősegítő tevékenységéért díszkard 2005; Az Év Polgármestere 2005; Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztje 2005; A Chaine des Rotisseurs Gasztronómiai Egyesület és a Nemzetközi Szent György Vitézi Lovagrend tagja.

Az életrajz tárgyszerű adatai alig engednek bepillantást az emberélet szűkre szabott idejébe, a lefolytatott küzdelmekre, a személyes kötődésekre, az érdeklődésre, azokra az érzelmi, lelki mozgatórugókra, amelyek láthatatlanul bár, de minden életet átszőnek, melyeknek gazdagságát akkor fedezzük fel igazán, amikor az életút lezárul. Ficsór József rövidre szabott életútja tragikus hirtelenséggel zárult, 2012. december 24-én. Azon az estén, amikor a keresztény világ Jézus megszületését várta, amikor minden érző lélek a megújulásra, a világ jobbá, szebbé válására, szeretteire, családjára gondolt, egy valaki közülünk csendben eltávozott.

Ficsór József

Nehéz a feltoluló gondolatokat szavakba önteni. A költészet csodája, hogy a búcsú nehéz pillanataiban feltörő érzelmekre, kételyekre, melyek megkerülhetetlenek a lét és nem lét kegyetlen körforgásában, ha választ nem is, megnyugvást nyújthat. Talán éppen ezért hangzottak el Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd című versének szívbemarkoló sorai Ficsór József ravatalánál. A versbe sűrített fájdalom mélyen megérintette a búcsúzó tiszteletadásra összegyűlt tömeget.

„Édes barátaim, olyan ez éppen,
mint az az ember ottan a mesében.
Az élet egyszer csak őrája gondolt,
mi meg mesélni kezdtünk róla: „Hol volt…”

A vers idézett utolsó soraiban ott rejlik a vigasz, a költő figyelmeztet az idő örökkévalóságára és visszafordíthatatlanságára, utat nyit az emlékezéshez. Emlékezzünk, s ne felejtsük az égiekhez megérkezett Ficsór József életében mindvégig lelkes támogatója és pártfogója volt a kulturális élet intézményeinek, polgármestersége alatt megújult a városi Művelődési Központ, a Petőfi Sándor Városi Könyvtár, s a megyei fenntartású, de kiskunfélegyházi székhelyű Kiskun Múzeum is mindenkor számíthatott támogatására. Kiemelt fontosságúnak tekintette a hagyományőrzést, a helyi identitás ápolását, a jász, a kun, és a jászkun történelem hiteles megismertetését, a történelmi tudat erősítését. Mindenkor büszkén hangoztatta őseinek jászsági származását, s lelke mélyén őrizte erős jász, jászkun identitását. 2005-ben a már működő Kunszövetség példája nyomán nem kevés munkával sikerült megalakítania a Kiskun Önkormányzatok Szövetségét, melynek alapszabályban rögzített feladata lett a kiskun hagyományok ápolása, a kiskun történelmi és kulturális értékek továbbvitele, a kiskun településen élők kiskun tudatának erősítése, a jászkun hagyományok ápolása, a történelmi és kulturális értékek megismertetése. Ficsór József elnöksége alatt megerősödött az összetartozás a Jász és a Nagykun Önkormányzati Szövetségekkel. Hagyományőrző tevékenységéhez biztos hátteret jelentett számára a Kiskun Múzeum, s az ott folyó tudományos munka.

Nem volt olyan konferencia a múzeumban, amelyen ne vett volna részt, s nem csupán a protokolláris feladatokat vállalta, figyelmes értő hallgatója volt az előadásoknak, örömmel nyugtázta az új kutatási eredményeket, elősegítette a konferenciák előadásainak megjelentetését. Ficsór József akkori polgármester, és a múzeum közös erőfeszítésének eredménye volt a 2005-ben lezajlott első hagyományőrző kiskunkapitány beiktatás. A felélesztett történelmi hagyomány életben tartása Ficsór József odaadó támogatása nélkül később sem valósulhatott volna meg. 2012. november 30-án – életének szinte záróakkordjaként – még részt vett a Jászkun Kapitányok Tanácsának Jászberényben tartott összejövetelén, hogy a munkát segítő gondolataival szolgálja a hagyományápolás nemes feladatát.

Nem, nem sejthette, hogy ez az utolsó ilyen megszólalása, s akik ott voltak azok is megdöbbenve szembesülnek a bekövetkezett tragédiával. Ficsór József elment Jászberénybe, mert soha nem hagyta ki az alkalmat, hogy megjelenjen a jászsági és a kunsági települések rendezvényein. A kapitányok beiktatási ünnepsége számára személyes ünnepet jelentett, egy felemelő pillanata volt az általa oly nagyra becsült jászkun történelemnek, főhajtása az ősei előtt.

Ficsór József 2010-ben úgy döntött, hogy 20 év után abbahagyja a közfeladatok irányítását, mint polgármester,

és visszavonul, családjának, unokáinak szenteli életét. A leköszönt polgármester elhatározásáról többször beszélgetett utódjával, Kapus Krisztiánnal, aki mély humánummal áthatott búcsúbeszédében idézte fel Ficsór József vallomását, a nehéz döntés megszületéséről. Ficsór József átadta a polgármesterség nehéz feladatát, de munkájára utóda és városa továbbra is számíthatott. 2010 után is a polgármester mellett, a vele szomszédos irodában dolgozott. Végezte azokat a feladatokat, amelyek szívéhez a legközelebb álltak, kiskun hagyományaink ápolása, partnervárosainkkal való kapcsolattartás, nyugdíjas és más civil szervezetek ügyei. A búcsúbeszéd megrendítő mondatai számba vették az életből távozó tevékenységét, a búcsúzó közvetlen szép szavai, gondolatai felidézték a távozó emberi vonásait.

A gyászoló tömeg, az utolsó főhajtásra megjelent kiskunfélegyháziak, a testvér települések a szomszédos és jászsági települések küldöttei, a jász-, kiskun- és nagykunkapitányok és a kapitányi tanács tagjai, mindannyian megrendülten és fájó szívvel hallgattuk a búcsúszavakat, szembesültünk a megváltoztathatatlan valósággal, Ficsór József immár örökre eltávozott a földi életből. A búcsúbeszéd végső gondolatai azonban még az elhunyt életét idézték, hiszen nem lehet oly könnyen feledni, ki kell mondani, ami fáj, s el kell ismerni egy munkás élet eredményeit, hiszen Ficsór József „a város húsz éven keresztüli első számú vezetőjeként nagyon sokat tett Kiskunfélegyházáért, az itt élő emberekért, városunk boldogulásáért, fejlődéséért.

De nagyon sokat tett Petőfi- és Móra kultuszának ápolásáért, városunk hagyományainak megőrzéséért, a Kunságban élőkért, a kun identitás megszilárdításáért, a testvértelepülési kapcsolataink kialakításáért. Ficsór József, Kiskunfélegyháza nyugalmazott polgármestere két évtizedes városvezetői tevékenységével, munkájával elévülhetetlen érdemeket szerzett a helyi közélet területén. 1990–2010 között városunk polgármestereként közreműködött a helyi önkormányzatiság megteremtésében, de a közélet minden területének tevékeny mozgatórugója volt."

Ficsór Józsefet halála után Kiskunfélegyháza képviselőtestülete a város díszpolgárává választotta, s szeretett városa Alsótemetőjében díszsírhelyet adományozott számára. A sírhelyhez gyászolók tömege kísérte, közöttük ott voltak a regnáló és az emeritus jász-, nagykun- és kiskunkapitányok, illetve a kapitányok tanácsa, s a kun konzorcium megjelent tagjai, a jász és kun települések képviselői. Az egyházi szertartás utolsó szakasza előtt Dr. Garai István városi és országgyűlési képviselő, Ficsór József személyes barátja köszönt el, s köszönte meg az elhunytnak tevékeny életét, mely immár örökre véget ért.

A földi élet befejeződött, de nem múlt el nyomtalanul. Ficsór József szellemi hagyatéka beépül, részévé válik helyi történelmünknek. Megrendülten búcsúzunk. Ficsór József személyében olyan ember távozott a földi világból, aki a jászkun történelem hagyományai iránt utolsó leheletéig elkötelezett volt. Emlékét megőrizzük.

Bánkiné dr. Molnár Erzsébet
ny. múzeumigazgató

Györffy István a „Magyarság Láthatatlan Szellemi Múzeumában"

2012. december elején meghívást kaptam a Magyar Örökség-díj díjátadó ünnepségére, amelyet december 22-én a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében tartottak. A meghívás oka, hogy ekkor kapta meg a jeles néprajzkutató, Györffy István – Karcag város szülötte – a kitüntetést. Az ünnepségen a Karcag városát képviselő Kovács Szilvia alpolgármester asszony mellett, a karcagi múzeum (amely intézmény immár 60 éve viseli a jeles néprajzkutató nevét) képviseletében vehettem részt.

Györffy István

Ahogy az 1995 óta rendszeresen átadott Magyar Örökség-díjat bemutató honlapon is olvasható: *„állampolgári jogon mindenkinek módjában áll díjra javasolni az általa érdemesnek tartott személyt, együttest, intézményt, teljesítményt. A Magyar Örökség-díj Bírálóbizottsága kizárólag az így beérkezett javaslatokból választja ki a díjazandókat. Évente négy alkalommal, esetenként hét-hét díjat osztanak ki kulturális műsor keretében. A Bírálóbizottság első elnöke, köztársasági elnökké történt megválasztásáig Mádl Ferenc professzor úr volt."* A decemberi rendezvényen Györffy István mellett Böszörményi Géza református lelkész, Zelnik József etnográfus, író, Kassai Lajos lovas-íjász, a dr. Kubassek János vezette érdi Magyar Földrajzi Múzeum, illetve – szintén posztumusz kitüntetettként –vitéz Somogyvári Gyula író és Czine Mihály irodalomtörténész kapta meg e jeles kitüntetést.

Györffy István posztumusz elismerésének laudációját dr. Kósa László professzor, akadémikus tartotta. Méltatásában elmondta, *„a 20. századi magyar néprajz legnagyobb hatású kutatója volt. Mindemellett sosem zárkózott be egyetlen tudományszakba."* Kitért arra is, hogy nagy figyelmet fordított diákjaival, hallgatóival való kapcsolataira, *„szívesen látta maga körül a reálisabb nemzeti önismeretet igénylő, a szociális téren radikalizálódó diákokat. Együtt tervezték a szegény sorsú, paraszti származású egyetemi hallgatók kollégiumának alapítását, amit utóbb róla neveztek el. Több éven át dolgozott művelődéseszményén, mely a népi kultúrára alapozta volna az értékőrzésben megújuló magyar kultúrát."* Szinte sajnálatosan korán bekövetkezett halálával egy időben jelent meg „A néphagyomány és a nemzeti művelődés" című tanulmánya, amelyet tisztelői szellemi végrendeletének is tekintettek.

A laudáció elhangzása után a Magyar Örökség-díj Bírálóbizottságának elnöke, dr. Hámori József akadémikus, bejelentette, a bizottság döntése alapján Györffy István néphagyomány- és tehetségmentő munkássága bekerül a „Magyarság Láthatatlan Szellemi Múzeumába", amelyet az Anyakönyv őriz. Az akadémikus úr az ezt tanúsító okleveleket átadta Györffy István unokáinak és dédunokájának, Granasztói Péternek, aki maga is annak a Néprajzi Múzeumnak a kutató munkatársa, amelyet egykoron dédapja, mint „múzeumőr" irányított.

Dr. Nagy Molnár Miklós
múzeumigazgató

Vasztocsnije Szkacski
Nemzetközi Hagyományőrző Lovas Fesztivál Egerben

Magyarország történelmi városa, Eger egyedülálló kulturális eseménynek, a Vasztocsnije Szkacski Nemzetközi Hagyományőrző Lovas Fesztiválnak adott otthont 2012. november 16-17-én.

Az első napon a kazah és a magyar hagyományőrzők a várban tisztelegtek az egri hősök emlékének, majd lóháton járták be Eger utcáit. A második napon került sor a lovas fesztiválra Magyarország egyik tündérkertjében, az Eged-hegy lábánál varázslatos környezetben fekvő Mátyus Udvarházban. A ló és az ember évezredes kapcsolatára, a nemzeti hagyományokra, valamint egymás teljesítménye iránti tiszteletre épülő rendezvény új fejezetet nyitott a kazah–magyar kapcsolatok történetében.

Küzdelem a kecskéért *Fotó: Egri Sándor*

A két legfiatalabb résztvevő: Pető Vanda 11 éves, Abishev Nurhan 6 éves *Fotó: Egri Sándor*

Több korábbi kísérletet követően most, első alkalommal mutatta be kazah csapat Európa szívében, Magyarországon a gazdag keleti lovas hagyományokat. Méltán jár érte köszönet az Abishev Kendibai vezényletével érkezetteknek: Imashov Madiarbek-nek, Bainazar Asnykbainak, Konysbai Asamatnak és Alibek Ersainak. Abishev Kendibai 6 éves fia, Nurhan, nem csak elkísérte édesapját Magyarországra, hanem arra is felhívta a figyelmet, hogy a nemzeti öntudat ápolását, a hagyományőrzést korán kell kezdeni.

A kazah delegáció vezetője, Abishev Kendibai, az almati Sport és Turizmus Akadémia professzora 2012-ben megjelent könyvében 99 kazah népi lovas játékot örökített meg. A kazahok legnépszerűbb lovas játéka a kok-par, amelyet a magyarok buszkasi néven ismernek.

E népi lovas játék gyökere abból az időből származik, amikor a hatalmas sztyeppéken, vagy a hegyi legelőkön a lovakat őrző pásztornak, az ottani csikósnak nem volt más fegyvere, mint ügyessége, halált megvető bátorsága és a lova gyorsasága. Az állatokat gyakran támadták meg farkasok. A kazah csikósok azonban nem ijedtek meg, hangos kiáltozással megrémítették, menekülésre késztették a farkas falkát, majd üldözőbe vették. A félholtra kergetett állatok közül egyet elragadtak, azt egymás között dobálni kezdték, persze lóháton. Gondoljuk el, ez a „beavatási szertartás" mit jelentett egy éppen csak felcseperedett, kezdő lovas pásztor számára.

A miskolci Hejő törzs harcosai Szemán János, a karcagi Pusztai Róka Nomád Hagyományőrző Egyesület tagjai Bene Sándor nagykunkapitány vezetésével vetették magukat a küzdelembe. A valóságból származó élet-halál küzdelem – amely a farkas végét, a ló és lovasa túlélését jelentette – a népi hagyományőrzésben valamennyire megszelídült. A félholt farkast frissen levágott kecske, vagy bárány váltotta fel. Fontos, hogy e frissen vágott állat legalább 30-40 kiló súlyú legyen, hiszen a lovasoknak ügyességük mellett testi erejüket is bizonyítaniuk kell.

A lovasok két csoportja, mint két csapat harcol. Annál izgalmasabb a küzdelem, minél több harcost vonultatnak fel a csapatok. A frissen vágott állatot egymástól ragadják el, és juttatják az ellenfél kapujába. A játék a mi szemeink előtt vad, véres és kegyetlen. A kecske az egykor a farkassal vívott véres harcra emlékeztet. A lovak gyors nekilódulását, lefékezését, fordulatait határozott mozdulatok irányítják. A játékban megengedett a lovagló korbács használata is. Az a csapat győz, amelyik többször juttatja a kecskét az ellenfél kapujába. Játszható végkimerülésig. A kazah vendégek magabiztosan bizonyították lovas tudásukat, hiszen lovaikat nem, csak speciális nyergeiket hozták magukkal otthonról. Egerben kaptak lovat, és mindösszesze egy edzést tartottak.

A „leányfogás, menyasszonyfogás, pontosabban a menyasszony utolérése" eredetileg a házasságkötés ünnepi aktusa volt. Napjainkban nem múlhat el kazah családi, vagy társadalmi ünnep e tradíció felelevenítése nélkül. A menyasszony kapja a közösség leggyorsabb lovát, a vőlegény üldözi. Ha utoléri, megcsókolja, úgy vágtában, lóháton. Ám, ha nem éri utol a „célig", akkor megfordulnak, és a vőlegény vágtat előre. A menyasszony – mivel az ő lova gyorsabb – utoléri, és lovagló korbácsával ütéseket mér rá.

A vőlegény ugyanúgy köteles ezeket az ütéseket zokszó nélkül elviselni, mint a házasságban esetleg rá váró sorscsapásokat. A kazah legények szívét Egerben egy kun leány igyekezett meglágyítani. Megcsókolni ugyan nem hagyta magát, de az ostor az ő kezében is suhogott. A ló és a vágta a szélsebes haladás, a szabadság, a bátorság, ugyanakkor az egymásra utaltság, a bizalom, az együttműködés jelképe. A kazah és a magyar nép életének egyaránt vonzó, mozgósító hagyományai a lovas hagyományok. A keleti lovas népeknél e tradíciók némelyike önálló sportággá fejlődött. A lóval bánni tudás, a gyakorlati lovas tudomány nemzeti büszkeségük kifejezése, nemzeti identitásuk része.

A bizalom kiépítéséhez a kormányzati kapcsolatok mellett elengedhetetlen a közös történelem, a máig élő népi (nomád) lovas hagyományok közös ápolása, az együvé tartozás élménye, a rokoni szálak őrzése. A kazahok Attila unokáinak tudják magukat, és rokon népnek tartják a magyarokat. Kazah barátaink önként, szívesen jöttek Magyarországra, hogy bemutassák nemzeti büszkeségük legfontosabb alkotóelemét, lovas tudásukat.

A két testvérnép, a kazah és a magyar nemzet lovas tradícióit felsorakoztató Vasztocsnije Szkacski ráirányította a figyelmet a nemzeti hagyományok közösségformáló, közösség-megtartó erejének fontosságára.

A magyar hagyományőrző lovasok legtöbbje a Jászságból, a Nagykunságból és a Tisza mellől érkezett Egerbe. Buck Viktor jászberényi kovács nemcsak a vas hevítésének mestere. A keménykezű, de lágyszívű kovácsmester produkciójában a lovas tudás mellett főszereplő a karikás, amellyel mindkét kézben magabiztosan bánik.

A karcagi hagyományőrzők saját műsorszámukban a honfoglalás kori magyarság harcmodorát idézték. Ugyanúgy bánnak az íjjal, a nyíllal, a kelevézzel, mint honfoglaló őseink.

A rendezők szándéka szerint új nemzetközi lovas programsorozat indult hagyományteremtő szándékkal. Kazah barátaink 2013-ban vendégül látják a magyar lovas hagyományőrzőket hazájukban. Nem mindennapi kihívás! 5 ezer kilométerre, Ázsiában adhatnak ízelítőt a magyar lovas tradíciókból. Lovat a kazahok adnak alájuk.

Egri Sándor
fesztivál-igazgató

Gyalogmenet, irány Udine!

Nem sokkal a jászberényi megemlékezés után, honvéd kerékpáros hagyományőrző egységünk, újabb menetgyakorlatot hajtott végre, ezúttal azonban gyalog. Kerékpárjaink itthon maradtak, mégpedig azért, mert eleget tettünk olasz hagyományőrző bajtársaink meghívásának, és 2013. január 25-27 között részt vettünk a „Marcia del Don" rendezvényen Olaszországban. A „Doni emléktúra" Friuli tartományban, Udine város környékén került megrendezésre, a Don-menti, illetve a Nyikolajewkai csata 70 éves évfordulójára emlékezve. A szervezők célja az volt, hogy az orosz fronton harcoló valamennyi nemzet képviseltesse magát, így a házigazda olasz hagyományőrzőkön kívül orosz, szlovák, német, és román hagyományőrzők is részt vettek a rendezvényen. Magyarországot, és a magyar hagyományőrzőket mi, a „Kiss Ernő Honvéd Kerékpáros Egyesület" tagjai képviseltük teljes létszámban. Összesen kb. 100 fős több nemzetiségű hagyományőrző csapat gyűlt össze. A helyszínre kalandos út után, péntek éjjel, nem sokkal 23 óra után érkeztünk. Elhelyezésünk egy olasz laktanyában történt. A reggeli ébresztő után egy közeli, de nagyobb laktanyában kaptunk katonás, de bőséges reggelit, majd újabb buszos út után érkeztünk meg egy katonatemplomba, Cargnacco településre. Itt egy rövid emlékbeszédet és koszorúzást követően megtekintettük a templomi kiállítást, majd gyalog elindultunk az aznapi cél, Udine városa felé. Útközben a lakosság virágokkal, és tapssal köszöntötte a menetet, mi pedig az útba eső emlékműveket koszorúztuk meg. A lakosság férfi tagjai, fiataltól idősig büszkén viselte az Alpini hadtest fekete-varjútollas kalapját, jelezve, hogy egy elit egység tagja volt, illetve az emlékmenet szellemisége iránti tiszteletét. Kései ebédünket Udine város szélén egy Alpini klubban kaptuk, finom olasz tésztaétel, könnyű, kellemes ízű vörösborral. A délután hátralevő része gyakorlással, készüléssel, illetve a központi megemlékezésre való bemasírozással telt el. A koraesti belvárosi Hősipantheonnál megrendezett emlékünnepségen nagy tömeg, katonazenekar, illetve a mai Alpini-hadtest „Julia" Dandárának díszegysége várt minket. A megemlékezés után katonazenekari kíséret mellett masíroztunk végig a város utcáin. Végül megérkeztünk a „Julia" dandárparancsnokság laktanyájába, mely osztrák stílusú, négyszögletes zártudvaros 17. századvégi kaszárnya volt. Itt egy újabb megemlékezés keretében köszöntötték a veteránokat, illetve megkoszorúztuk az egység hősi halottainak emlékművét. A megemlékezés után megnéztük az 1860-as évek óta fennálló dandár múzeumot, mely a megelőző korok relikviáival, emlékeivel volt tele, a laktanya tüzetesebb megnézése közben fedeztük fel nemzeti lobogónkat, s kiderült, hogy a NATO nemzetközi erőinek keretében néhány magyar katona is állomásozott Udinében. A nap befejezése egy Alpini klubban történt bajtársi est keretében. Szállásunk ismét a laktanyában volt, s a reggel is az első naphoz volt hasonló. Reggeli után ismét Udinébe tértünk vissza, túránk folytatása innen indult, s egy-két emlékműnél megállva folytattunk egészen Passons településig, ahol szintén egy Alpini klub volt a végállomás. Koszorúzás után lemálháztunk, a menet véget ért, következett a záró ebéd, ahol mindenki jelen volt, még néhány egykori túlélő veterán is. Az ebéd végén mindenki névre szóló oklevelet kapott a részvételért, illetve egy, erre az évfordulóra készített emlékkitüntetést. Emlékekkel, új baráti kapcsolatokkal telve indultunk hazánk felé, s nem sokkal éjfél után érkeztünk haza. Felemelő érzés volt együtt menetelni vendéglátóinkkal, tovább erősítve az olasz-magyar barátságot, őrizve a katona eleink hősi emlékét. ***Vidovich Kálmán***

A magyar honvéd hagyományőrzők ***Fotó: V. K.***

Örökös Tóth Lajosné a Magyar Kultúra Lovagja

Emlékezetesen szép nap volt 2013. január 19-e, a Falvak Kultúrájáért Alapítvány Kultúra Lovagrendje Budapesten, a Hagyományok Háza színháztermében rendezte meg a Magyar Kultúra Lovagja címet adományozó ünnepségét.

A XVII. Magyar Kultúra Napja Gálán 36 lovagjelölt vette át a Magyar Kultúra Lovagja címet. Jász-Nagykun-Szolnok megyéből, Kisújszállásról Örökös Tóth Lajosné (Kurucz Mária) nyugdíjas könyvtárvezető, helytörténeti kutató, volt nyugdíjas klubvezető kapta a kitüntető címet a „Közművelődés fejlesztéséért" önzetlenül tevékenykedő közösségi munkájáért.

A lovaggá ütés pillanata ***Fotó: Nick Katalin***

Félévszázados közösségi munkája ismeretében az Alföldkutatásért Alapítvány terjesztette fel őt a társadalmi szervezetek legrangosabb elismerésére.

„Örökös Tóth Lajosné, Kurucz Mária Kisújszálláson született, gazdálkodó (ősi redemptus) szülők első gyermekeként. Együtt élő, háromgenerációs családi közösség biztosította számára és nyolc testvérének azt a tiszta, emberi jellemen alapuló életformát, mely úgy a családi életükhöz, mint a közösségért végzett munkáiban példaként szolgált.

Családanyaként, munka mellett szerzett szakmai képesítése: Budapesten az Országos Széchenyi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által szervezett három éves könyvtáros – gyermek-könyvtáros szaktanfolyamon – középfokú képesítés, könyvtárvezetőként – a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola Könyvtárszak – okleveles főiskolai könyvtáros szakképesítés. 1964 – 1992. között a Kisújszállási Arany János Városi Könyvtárban gyermek-könyvtárosként, 1979-től könyvtárvezetőként dolgozott nyugdíjazásáig.

Gyermek-könyvtárosi múltjából említésre méltó a felső tagozatos tanulók részére másfél évtizeden át szervezett olvasótábor. A legemlékezetesebb Magyarhertelenden – a „Magyar-Román Olvasótábor" (1990). Négyfaluból 17 vendégtáborozó vett részt abban a közös történelmi emlékeket felidéző játékban, mellyel Mátyás király halálának 500. évfordulójára emlékeztek.

Egy év elteltével Négyfaluba, a Testvérvárosi Napokra a Nagykunsági Népfőiskola résztvevőivel a kisújszállási olvasótáborosok is meghívást kaptak, közel 25 tanuló vett részt a „Román-Magyar Nemzetközi Olvasótáborban", akik Erdély gyönyörű tájait, az ott élők népszokásait, hagyományait is megismerhették. A közös gálaműsor maradandó élmény volt mindenki számára.

Szakmai kiadványán túl, több írása jelent meg a Városi Kalendáriumban régi neves kisújszállási személyiségekről, a könyvtár tevékenységéről, a Városi Nyugdíjas Klub 3-4 napos országjáró barangolásairól, baráti találkozókról, az igen népszerű „Civil Szomszédolás" elnevezésű hagyományteremtő alkalmakról.

Közreműködött több helytörténeti kiadvány anyagának gyűjtésében, szerkesztésében társszerzőként is. Négy év gyűjtőmunkájának eredménye az Emlékkönyv című munkája, melyben a II. Világháború Kisújszállási áldozatainak állít emléket.

Munkáját a szülőföld, városa iránti elkötelezettsége táplálta. Nevéhez kötődik Kisújszállás város ősi hagyományainak újraélesztése és ápolása.

A millennium évében, 2000-ben kezdeményezője volt az I. újkori kunkapitány választásnak, amely nemcsak a Nagykunságban, hanem a Kiskunságban is követőkre talált. Így Került sor Kisújszálláson 2000. május 6-án az első újkori nagykunkapitány választásra.

2000-ben kezdeményezésére megszervezték a Kisújszállásról Elszármazottak I. Találkozóját, mely azóta is, két évenként megrendezésre kerül.

2001-ben indította el, a szintén hagyománnyá vált Hagyományőrző Kunsági Farsang elnevezésű, a téli ünnepkörhöz tartozó szórakoztató rendezvényt, melyen a kunsági települések szinte valamennyien képviseltetik magukat.

A II. Világháborúban elhunytakról készült Emlékkönyv megírásáért, a város közösségéért végzett munkáját *Pro Urbe díjjal* ismerték el 1997-ben. 2003-ban hagyományőrző és -ápoló tevékenységét a Nagykunkapitányok Tanácsa *Illéssy János-díj* adományozásával köszönte meg. A megye és a város nyugdíjasaiért végzett munkájáért *Pro Urbe Communitatis díj* Közjóért megyei elismerésben részesült.

Örökös Tóth Lajosné szűkebb és tágabb környezete közösségéért végzett önzetlen, fáradhatatlan tevékenysége követendő és követhető példát mutat mindannyiunk számára. Aktivitása, tenniakarása jótékony hatással van szülővárosa kulturális életének formálására, a fiatalok nevelésére, az ősi hagyományok megismerésére, közkincscsé tételére."

Murányi Zsigmondné Bodnár Mária,
a Magyar Kultúra Lovagja

Jász viselet bemutató Jászalsószentgyörgyön

A Jászsági Hagyományőrző Egylet tagjai jász viseletben *Fotó: Marton Rita*

A Helytörténeti Kör rögtönzött kiállításának részlete *Fotó: Marton Rita*

A jász viselet gazdag tárházából tartott bemutatót 2013. január 25-én Jászalsószentgyörgyön a Helytörténeti Kör meghívására a Jászsági Hagyományőrző Egylet. A Jász Múzeum kebelén belül működő egyletnek nagy szerepe van a jász viselet felelevenítésében és népszerűsítésében.

A színes, látványos bemutatót a Községháza dísztermében nagy érdeklődés övezte. A díszes öltözetek, elegáns ruhák látványa méltán váltotta ki a résztvevők csodálatát. A bemutatót Hortiné dr. Bathó Edit etnográfus, múzeumigazgató szakavatott előadása kísérte, amely jól szolgálta a múlt értékeinek megismerését.

Reméljük, hogy a Jászság elfeledett, színpompás öltözetei, a régi parasztpolgári viselet egyes darabjai újra divatba jönnek, és reneszánszukat fogják élni. Az alsószentgyörgyi bemutató ehhez nagyszerűen hozzájárult, amelyet Bolla János jászkapitány is megtisztelt jelenlétével.

A bemutató mellett egy kis kiállítást láthattak a jász hagyományok iránt érdeklődők, amelyen az alsószentgyörgyi viselet 20. század első felében hordott néhány darabja mellett régi fényképeken eleveníthettük fel nagyszüleink, dédszüleink viseletét.

Lukácsi László helytörténeti kutató

Pampuskasütő verseny Jákóhalmán

A verseny résztvevői *Fotó: Nagy Anita*

A jászjákóhalmi Jákó Kertbarát Kör ez év farsangján 23. alkalommal rendezte meg pampuskasütő versenyét. A mellékelt felvétel a zsűrizés után készült a résztvevők egy részével. Sajnos Bobák József zsűri elnök – a Jászsági Vendéglátók Egyesületének elnöke – elszáguldott ekkorra, hiszen farsangkor egy vendéglátósnak minden perc drága.

A képen balról Sas István, aki már négy évtizeddel ezelőtt is kapcsolatban állt a körrel népművelőként, ma pedig a Jászberényi Kertbarát Kör elnöke. Mellette az Arany Pampuskás Forgács Csabáné, aki mögül a tizenéves Bronz Pampuskás Farkas Adrienn kandikál ki. Az ablak előtt balról Fodor István Ferenc gazdaköri elnök, mellette a díszvendégek: dr. Dobos Róbert, a most felálló jászberényi járás hivatalvezetője – kinek édesanyja a jákóhalmi varjasi iskolában tanulta a betűvetést, Percz László emeritus jászkapitány neje pedig a községben született Horváth Péter történetíró leszármazottja. Előttük áll pampuskájával Nagy Dezsőné, Magdi, a kertbarát kör vezetője, aki az Ezüst Pampuska-díjat nyerte.

FIF

Elhunyt Kakuk Mátyás, a nyelvek szerelmese és tudós kutatója (1932–2013)

Kakuk Mátyás ny. magyar és német szakos gimnáziumi tanár, a Jászságért kitűntető oklevél birtokosa (2011) és Kunszentmárton díszpolgára (2012) 2013. január 31-én Kunszentmártonban elhunyt. Ugyanitt született 1932. június 22-én. Nyolcvan évet kapott a Gondviseléstől. S bár voltak hosszú évek, amikor nem Kunszentmártonban dolgozott, a szülőföld hazaváró szeretete visszahúzta őt szülővárosába, amit csak azért hagyott el, mert nem tudott megalkudni az elvtelenséggel és erkölcstelenséggel. Inkább félreállt, kitért a lehetetlen helyzetben. Konok ragaszkodása elveihez, felismert, vagy felismerni vélt igazságaihoz mindenkiben tiszteletet ébresztett, de konfliktusokat is szült körülötte. Az érzelmek és a hihetetlen erős kitartás embere volt. A szűkebb szülővárost, majd a tágabb szülőföldet, a Jászkunságot és a Tiszazugot kutatta egész életében szaktudománya, a nyelvészet területén. Az ő hűsége ebben nyilvánult meg. Családot is helyben alapított, Csépáról nősült. Felesége Szóráth Magdolna, gyermekei Márton és Tünde.

Középiskolai tanulmányait az egri ciszterci gimnáziumban kezdte. Innen származott magas szintű latin tudása. Az egyházi iskolák államosítása miatt azonban az utolsó évet napi bejáró tanulóként már a szentesi gimnáziumban végezte, ahol érettségizett is, mint annyi kunszentmártoni fiatal a 19. század végétől. A helyi gimnázium ugyanis csak 1953-ban alakult meg. Az egri Tanárképző Főiskolán szerzett magyar szakos, majd a József Attila Tudományegyetemen német szakos tanári oklevelet. Alkalmanként beszélt 1956-os szegedi élményeiről. Jakabszálláson töltötte gyakorló tanítási évét, majd Kerekdombon tanított. Dombóvári évek után került haza Kunszentmártonba, ahol 1962 és 1971, majd pedig 1976 és 1984 között tanította szakjait a kunszentmártoni József Attila Gimnáziumban, 1971 és 1976 között pedig a Szakmunkásképzőben. A gimnáziumban irodalmi szakkört vezetett, sikeres előadásokat rendezett és folyamatosan tudományos kutatómunkát végzett. A tudós tanár példaképe volt. 1984 és 1999 között, nyugdíjba vonulásáig, a budapesti Berzsenyi Gimnáziumban tanított magyar nyelvet és irodalmat, miközben Budakeszin épített családi házat. Nyugalomba vonulása után visszaköltöztek Kunszentmártonba. A hazahúzó szálak nagyon erősek voltak.

Tavaly, karácsony előtt, kérésemre röviden összefoglalta munkásságát. Szakirodalmi összeállításának azt a címet adta: *Ennyi lennék?* Ebből idézek most néhány mondatot: „*Az első komolyabb pályaművem a tanárképző főiskola második évfolyamán írtam (1953—54). Ady Endre jelzős szerkezetei címen adtam be, s valamennyi pénzjutalmat kaptam érte. […] Jakabszálláson a gyakorló évemet töltöttem, s egy gyermektelen, 70—75 év körüli házaspárnál laktam. Hangulatos két öreg volt. Főként a hideg időszakokban*

Kakuk Mátyás

esténként én is behúzódtam a konyhájukba, s jókat beszélgettünk. Állandóan figyeltem a beszédjüket, s mikor lefeküdtek, és én átmentem fűtetlen, szimpla ablakú, vékony falú oldalszobámba, gémberedett kezekkel körmöltem az aznap szerzett nyelvjárási adatokat.

Erről a rókáról két bőrt húztam le. Tapasztalataim alapján az egyik gyűjtésre vállalkozó tanulómnak megfigyelési szempontokat adtam, s ennek alapján két különböző, de mégis nagyon hasonló dolgozat keletkezett. Én beadtam a magam változatát főiskolai pályázatnak (ezért is kaptam néhány száz forintot), az övét pedig elküldtük az Oktatási Minisztérium nyelvjárási anyaggyűjtő pályázatára. 1945 után ez volt az első ilyen jellegű pályázat. Borbély Etel nevű tanítványom első díjat nyert, s a dolgozatot közölték az Anyanyelvünk az iskolában című módszertani folyóirat 1955. évi augusztusi számában (21—23). Az előző (júniusi) számban található az értékelés, Végh József többek között ezt írta: »Ez a tanuló is beszámol arról, hogy szempontokat kapott nevelőjétől. E derék pedagógus nevét is szívesen kiírnánk«.

Kunszentmártonban főként a Gyulai Diáknapokra hirdetett pályázatokra ösztönöztem a tanulókat, hogy kik, hány pályázattal értek el eredményt, már nem tudom. Budapesten 1991-ben írt az egyik tanulóm olyan pályázatot, amelyet a Magyar Nyelv közölt.

Akkor jelentős volt, hogy eszperantó szakkört vezettem, mert az eszperantó segítségével még Japánba is leveleztünk. Hans Sachs-fordításaim előadásával is értünk el a megyei bemutatókón sikereket."

Kiváló nyelvérzéke, több nyelv ismerete (latin, német, orosz, eszperantó, cigány, oszét) sokat segített dialektológiai, nyelvtörténeti vizsgálódásaiban. Nyelvészeti vonatkozású kutatásainak fontos része (tájnyelv, névtan) Kunszentmártonra és a tiszazugi településekre terjedt ki. Elsőként gyűjtötte össze, majd a szolnoki múzeum sorozatában publikálta is *Kunszentmárton földrajzi nevei* című munkáját. Több tanulmánya megjelent az 1970-es évektől a kunszentmártoni és tiszazugi nyelvjárásáról. Példamutatóan alapos Csépa nyelvjárásról szóló nagy tanulmánya. Munkájáról számos előadást tartott. Névtani kutatásai elsősorban a kunszentmártoni anyakönyvek elemzésén alapultak. E témakörben is több írása megjelent. Bár az anyakönyvek alapján a 19. század végéig feldolgozta a családneveket, ez a kutatása sajnos torzóban maradt. Kézirata kiadásra, munkája pedig folytatóra vár. Megjelenése esetén egyik fontos forrása lehet a kunszentmártoni, jászkunsági családtörténeti kutatásoknak is.

Az anyakönyvi kutatások vezették el Kakuk Mátyást a cigányság, a cigány nyelv vizsgálatához. A cigány nyelvből számos ismeretlen eredetű szavunk történeti etimológiáját valószínűsítette. Szófejtései néprajzi, életmódbeli, kulturális háttereléssel legtöbb eset-

ben megállják a helyüket. Ez dicséretes holisztikus szemléletét mutatja. Etimológiáit mindig egy kulturális rendszerben, annak részrendszereiben (pl. vallás) elhelyezve szerkesztette meg. Nehezen fogadta és viselte viszont, az egyes szófejtéseit ért kritikákat, elutasításokat. Számos cikkével előrevitte a történeti-etimológiai kutatásokat.

A tájnyelv felől fordult figyelme a jászsági nyelvjárás, majd az oszét nyelv kutatásának irányába. Az utóbbi években ez jelentette munkásságának fő vonalát. Az orosz nyelv felhasználásával elkészítette az oszét-magyar szótárt, oszét műfordításokat adott közre. Ezzel nagy szolgálatot tett a jász-oszét kapcsolatok kiépítésének irányába. Ezekért a tudományos eredményekért 2011-ben megkapta a Jászságért kitüntető oklevelet.

Szerette, ismerte nemcsak a magyar, hanem a világirodalmat is. Még egri gimnazista korából datálódik az orgona iránti szeretete. Kitűnően orgonált, a maga kedvtelésére orgonát épített. Azt írja visszaemlékezésében, hogy [kántoroskodtam] „gimnazista koromtól, és Biatorbágyon csaknem egy évig 1991–92-ben". Kakuk tanár úr kántorként gyakran kisegített mind Kunszentmártonban, mind pedig testvértelepülésünkön, Mesterszálláson. Az emlékezetes 1983-as kunszentmártoni Mezey kántor centenáriumi megemlékezés előtt ő tette rendbe az elhanyagolt orgonát.

Ezt a sok évtizedes példamutató pedagógiai és tudományos munkásságot ismerte el Kunszentmárton városa a Pro Communitate Urbis díjjal, és 2012-ben a díszpolgári címmel. Ha későn is, de megkapta a szülőföld rangos elismerését. Ennél csak a tanítványok generációinak elismerése lehet nagyobb.

Dr. Barna Gábor tanszékvezető egyetemi tanár

Kakuk Mátyás
megjelent önálló kötetei:

1. *Kunszentmárton földrajzi nevei.* Szolnok megyei Múzeumi Adattár 2. sz.1965. 90 l. térkép
2. *Etymologia eclectica.* Lantos Nyomda és Kiadó Kft. Kunszentmárton, 2004.
3. *Szkíta–magyar nyelvhasonlítás.* Ad Librum Kft. Bp., 2009. 230 l.
4. *Hetagurov Koszta: Oszét líra.* Ad Librum Kft. Bp., 2009. 116 l.
5. *Oszét nyelvi példatár és szótár.* Ad Librum Kft. Bp., 2010. 354 l.

Dr. Hajnal Ferencné emlékére

Mintha csak egymást váltottuk volna jó harminc évvel ezelőtt. Dr. Hajnal Ferencné, Pirike néni elköltözött Szegedre, én pedig Túrkevére jöttem. Persze nem szakadt meg a kapcsolata a szülővárosával, hiszen még évtizedekig visszajárt, és 2008-ig vezette az általa 1972. január 28-án a Szénássy kocsmában megalapított Madarász Károly Népdalkört. Nagyon fontosnak tartotta népdalkincsünk ápolását, továbbörökítését. A városban ennek voltak már hagyományai, hiszen Madarász Károly és felesége a Gyöngyösbokréta mozgalom keretében jelentős népdalgyűjtést végeztek úgy, hogy annak átörökítéséről is gondoskodtak. Ezt a hagyományőrző tevékenységet folytatta Hajnal Ferencné. Az általa vezetett népdalkör országos szinten is megállta a helyét. Többször kapott aranyoklevél minősítést. Dr. Hajnal Ferencné kórusvezetői tevékenységét a szakma és a város is elismerte. 2000-ben Túrkeve városért-díjat, 2006-ban Jász-Nagykun-Szolnok Megye Közművelődésért-díjat kapott.

Dr. Hajnal Ferencné

Pirike néni (F. Nagy Piri, Fekete Nagy Piroska, dr. Hajnal Ferencné – ki hogy hívta) élete végéig a népdal, a zene világában élt. 2012-ben többször beszélgettem vele a fiatalkoráról, életéről, a kevi emlékekről. A mondandója közben időről-időre felcsendült ajkáról egy-egy dallam. Dalban tudta és szerette leginkább kifejezni magát. Nem csoda, hiszen egész élete az énekzene oktatásról szólt. Zenei tehetségét nagyapjától örökölte, apja pedig kiváló hegedűkészítő hírében állott. Kilenc mesterhegedűt készített.

Tőle sok dalt is tanult. Amit tudott, tovább is adta nemcsak a dalszerető kevieknek, de másoknak is. Túrkeve monográfiájába az ő válogatásában kerültek be a Bodor Anikó népzenekutató által összegyűjtött dalok. Szinte minden nagy zenetudóssal volt valamilyen kapcsolata (Vass Lajos, Kodály Zoltán, Ádám Jenő, Budai Péter stb.).

Bárhol is élt, mindig kevinek vallotta magát. 1926. április 19-én ebben a városban született F. Nagy János és Józsa Julianna gyermekeként. Elődeit számon tartotta és nagy tisztelettel beszélt róluk. Az anyja Bácskában, Bácsfeketehegyen született. A bácskai rokonaival mindig eleven volt a kapcsolata. Unokatestvére, Farkas Lídia közvetítésével több fiatalnak adott szállást, hogy Szegeden tanulhassanak. Legutolsó pártfogoltja Kósa Attila volt, aki (néprajz) néptánc tanulmányait folytatta a Szegedi Egyetemen. De kapcsolatban volt a feketicsi gyógyszerész Kórizs József helytörténeti kutatóval is, akit a keviek is jól ismernek, hiszen rendszeresen jár ide és kun-gyökerűnek vallja magát. Piri néni úgy tudta, hogy az anyai nagyapja elődei Baranyából származtak, tehetős emberek, grófi leszármazottak voltak. Tény, hogy a Józsák (anyai nagyapja elődei) viszont a Nagykunságból települtek a Bácskába 1785-ben. Apja gazdatiszt lett Nagyváradon, majd onnan Kenézék hozták Túrkevére. Papp Mihály nevelt lánya volt Józsa Julianna, beházasodott a Fekete Nagy családba. Az is foglalkoztatta Piri nénit, hogy honnan ered a ragadványnevük. Úgy tudta, hogy a Fekete Nagyok kinézetükről kapták a megkülönböztető nevet. Szerinte örmények voltak. Két testvér jött Szentesről, és itt megtelepedtek. A történeti források azt mutatják, hogy örmény kereskedők Pásztóra (puszta Túrkeve határában) kerültek a 18-19. században. Marhakereskedelemmel foglalkoztak. Ismertebbek közülük a Gajzágók és Novák Tódor. Egy 1830-ból megmaradt okirat viszont arra enged következtetni, hogy Fekete István felesége Nagy Katalin volt, akiknek első szülött fiuk Mihály volt. Apai nagyszülei pedig F. Nagy Imre és (göndör) Nagy Terézia voltak. A családtörténetben tehát lett volna még mit megbeszélnünk Pirike nénivel.

(folytatás a 22. oldalon)

(folytatás a 21. oldalról)

Volt még egy ismertebb rokona: Nagy János, aki a millennium táján városi levéltárnok volt. Fényképe ott díszlett Pirike néni házában más egyéb családi képekkel együtt. Könyvvel is alá tudta támasztani jeles elődе tevékenységét, merthogy a két világháború közötti és még korábbi szekrényei polcain ott sorakoztak a kor irodalmi termései (Jókai sorozat, Nyírő könyvek stb.), későbbről Kiss Tamás kisújszállási származású költő dedikált verses kötetei, és számos túrkevei, kunsági könyv is.

Az ebédlőben az elszármazott kevi értelmiségiek körében elfogyasztott kevi ételek (merthogy a főzés mestere is volt Piri néni), a neobarokk bútorok és a nagy zongora sugallta levegő mindenkit emlékezésre inspirált. Herczegh Cilivel, Szűcs Mártával is ilyen vendéglátás közben ismerkedhettem meg. Olyan emlékek tárultak fel az 1950-es évekről, amely elsősorban az ilyen elszármazott (elűzött) családok fájó titkai. Voltak, akik később sohasem jöttek vissza a szülőföldjükre, másokkal volt szerencsém találkozni az 1980–1990-es években megrendezett találkozókon. Tervezem a találkozást Pirike néni további ismerőseivel: dr. Olajos Terézzel, Adametznével stb.

Nem tudtam olyan családot szóba hozni, akit Pirike néni ne ismert volna, akivel ne tartotta volna a kapcsolatot. Hogy mást ne mondjak, a Szegedi Egyetem Néprajz Tanszékének vezetője, a kunszentmártoni Barna Gábor professzor kérdezte tőlem, hogy a Sziládfyaknak tudok-e leszármazottját, mert szeretnék meghívni a családot egy könyvbemutatóra. – Hát, hogyne ismertem volna őket! Az egyik Sziládfy találkozó itt volt nálam – mondta Piri néni, és már vette is elő a kis füzetét, és sorolta a neveket, címeket, telefonszámokat. Ezen kapcsolatfelvétel révén megismerhettem Sziládfy Katóka (Fidermann Ernőné) jóhány leszármazottját, köztük a Berenteyeket. Hajnal Piri néni egy élő lexikon volt. Júliusban például arról beszélgettünk vele hosszasan, hogy ki hol lakott Keviben. Így számtalan gazdaház tulajdonosát megtudtam, és a családok történetéhez is segítségül szolgált. A beszélgetést időnként Lorka kutyája és Pier nevű macskája körüli teendő szakította félbe. Merthogy idős korában állandó társai ezek az állatok voltak. Amikor már nem vállalkozhatott hosszú útra, akkor sem volt egyedül. A telefon mindig kéznél volt és hívta ismerőseit, rokonait, jóbarátait. Ilyenkor gondolatában benépesült a szegedi otthona és jól érezte magát. Emlékeit időnként papírra is vetette. Több példányban legépeltette és eljuttatta néhányunknak. Ilyen írásai közül többet is őrzök. Különösen élete vége felé verselgetett is. Verseket írt a családjához, névnapra, emlékezve halottaira és minden egyéb alkalomra. Időnként verseit még a telefonba is felolvasta. Így búcsúzott legutóbb unokájától, a drága Réka leánytól is. A keviekkel sosem szakadt meg a kapcsolat. A találkozókra még 2010-ben is eljött. Különösen erős volt a kapcsolata Győriné Csontos Piroska tanárnőékkel, dr. Simon Ilona doktornővel, Maria Elison-Baracskai Máriával (USA – Detroit), Klara Ruffal (Svájc), Sípos Sanyi, Györfi Istvánné Piroska népdalkörösökkel, Talpalló Piroskával, néhai Kovácsné Vígh Eszterrel, Szilágyiné Halkovics Icával és fiával. Az utolsó évben, húsvét körül Túrkevéről választotta gondozójának egykori tanítványát, Némethné Erdei Margitot. Aki Szegeden megfordult, az előtt mindig nyitva állt a kapuja. Segített a gyógyulni vágyó betegnek, a tanulni akaró diáknak, az átutazónak, hogy megpihenhessen nála. Sokan fel is keresték őt. Én magam is, amikor a Szegedi Egyetemen óraadó tanár voltam, kéthetente nála kvártélyoztam. Ezek az esti beszélgetések még közelebb hoztak bennünket egymáshoz. Útmutatásait, tanácsait megfogadtam, az általa ajánlott embereket felkerestem. Ezáltal még közelebb kerültem a nagykun gazdatársadalom megismeréséhez. Hosszasan lehetne idézni pályafutását, a nagyszülőkkel töltött gyermekkort, Debreceni Dóczy-ban, majd az egri tanárképző főiskolán töltött éveit, majd a Túrkeve-póhamarai, a Kossuth és a Petőfi Általános iskolában, a Ványai Gimnáziumban, legutóbb a rúzsai és az algyői iskolában végezte munkáját, de erről hitelesebben tanártársai és tanítványai tudnak beszélni. Erre az emlékezésre biztatom is őket. Miután 2012. december 2-án Piri néni rosszul lett, majd 2013. január 9-én elhunyt, sok értékes ismeretet, emléket vitt magával az égiekhez. A túrkeveiek és minden rokona, ismerőse 2013. március 2-án búcsúzhat Tőle a túrkevei református templomban. Hamvai szeretett szülei vénkerti temetőben található sírjában találnak végső nyughelyet.

Dr. Örsi Julianna ny. múzeumigazgató

A Jászságért Díjasok jákóhalmi találkozója

Fodor István Ferenc meghívására 2012. december 28-án ismét Jákóhalmán találkoztak a Jászságért Díjasok. Az immáron hagyományosnak tekinthető fórum tagjai elsőként beszámoltak az év hagyományőrző rendezvényeiről, melynek sorában kiemelt helyet kapott a Jász Világtalálkozó értékelése, majd számba vették a következő év feladatait. Ezután a beszélgetés és a kvaterkázás következett, amelyről most sem maradhatott el a Horváth Péter Honismereti Szakkör tagjai által készített hagymás-zsíros kenyér, forralt bor és tea. ***Iris***

Jászok Világtalálkozója

2013. június 21-22-23-án Jászberény ad otthont a XIX. Jász Világtalálkozónak, amelyen beiktatásra kerül a jászok új kapitánya is. A találkozó rendezői: Jászberény Város Önkormányzata, a Jászok Egyesülete, és a szervező Jászkerület Nonprofit Kft. számos érdekes programmal várja az elszármazottakat és minden kedves vendéget a jász összetartozás legnagyobb seregszemléjére.

Elkészült a Jász Múzeum honlapja

November közepétől a Jász Múzeum már interneten keresztül is látogatható. Elkészült a múzeum önálló honlapja, amely révén az érdeklődők információkat kaphatnak a múzeum kiállításairól, kiadványairól, aktuális programjairól, és az intézményben működő civil szervezetekről. Legyen vendégünk az interneten is! www.jaszmuzeum.hu

Kérjük az 1%-ot

Kérjük, adóbevallása elkészítésekor adójának 1%-át ajánlja a Jász Múzeumért Kulturális Alapítvány javára.

A befolyt összeget Redemptio című lapunk megjelentetésére fordítjuk.

Adószámunk: 18824168-2-16

Támogatását előre is köszönjük!

In memoriam Szántai Lajos (1938–2012)

Szántai Lajos 1938. február 12-én született egy Borsod megyei kis községben, Hernádnémetiben. Édesapját 7 évesen a II. világháború utolsó napjaiban vesztette el. Édesanyja nehezen, nagy szegénységben, mégis szeretetben és méltóságban nevelte, tanította őt és két testvérét.

A jó képességű, éles eszű fiú történelem iránti érdeklődése már a falusi iskola padjaiban megmutatkozott. Eme tudomány, különösen a magyar történelem szeretete, egész életének meghatározó eleme lett. Miskolcon, a Kohó- és Öntőipari Technikumban szerzett technikusi oklevelet. Ez idő alatt kezdett el sportolni, amit nagyon szeretett, és szép eredményeket ért el. Atletizált, s benne találta meg a testi-lelki egyensúlyt biztosító harmóniát.

Az évek sorában aztán jött a katonaság, majd a fiatalember felkerült Budapestre. Itt a soroksári Vasöntödében kezdett el dolgozni, végigjárva a szakmai hierarchia lépcsőfokait. Munkatársai, beosztottai becsülték emberséges, de következetes vezetői mivoltáért. Itt, a napi kemény munkában tanulta meg igazán megbecsülni az embert próbáló, nehéz öntész szakmát. Közben fejlesztette gyakorlati és szakmai tudását, és vált a szakma elismert művelőjévé. Ismereteivel együtt a szakma iránti elkötelezettsége is erősödött.

A történelem és a művészetek iránti vonzalma összekapcsolódott benne az öntészeti szakma általa oly nagyra becsült ága, a szobor- és harangöntészet, valamint az ezt művelő öntőmesterek iránti tisztelettel.

Nyugdíjba vonulása után a harangok történetének kutatása adott célt tevékeny napjainak. Saját kezdeményezéseként a régmúlt idők mestereinek állított emléket a templomi harangok és készítőik történetének felkutatásával. Fáradhatatlanul járta a templomtornyokat, hogy a múlt harangokba öntött üzeneteit a jelenkornak is megmutathassa és a készítőik előtt – az egyházközségek támogatását megnyerve – a templomokban emléktáblák elhelyezésével tiszteleghessen. Neki köszönhető, hogy mára ezek az emléktáblák a Jászság valamennyi településének templomai falán megtalálhatók. A rádióban pedig, az Ő áldozatos munkájának eredményeképpen, napjainkban a déli harangszót, a harangok életét leíró történeti kiegészítők kísérik. A harangokról megismert szövegekről, valamint a hozzájuk kapcsolódó anekdotákról több sikeres előadást is tartott.

Szántai Lajos

A harangok szeretete mellett, több köztéri szobor és emléktábla létrehozásának volt kezdeményezője, és megvalósításának szervezője. Ennek eredményeként az ország több pontján születtek történelmi nagyjainknak emléket állító szobrok, táblajelek. Így jött létre Jászfelsőszentgyörgyön Kovács Mihály lelkésznek, hazánk első harangtörténészének emléket állító tábla (Kovács Mihály az egész Kárpátmedence – Nagy Magyarország – területére kiterjedően térképezte fel a különböző települések templomainak harangjait, és írta meg A harangok című könyvében.), a II. kerületben megtalálható Gábor Áron emlékmű, a Hadtörténeti Múzeumban, Jászszentandráson, Jászkiséren és a saját szülőfalujában elhelyezett, aradi vértanukról készített emlékplakettek, vagy Szent András vértanú szobra, és Szent István mellszobra Jásszentandráson. A Szent András apostol szobor létrejöttében betöltött szerepét jól példázza alkotójának, Kő Pál Kossuth díjas szobrászművésznek a következő mondata: *„Szántai Lajos kedves, ám könyörtelen következetessége, sürgetése nélkül talán még ma is félúton téblábolnék. Ő volt a spiritusz rektora a szobor létrejöttének."*

A szakma és a magyar szabadságharc iránti tisztelete, érdeklődése tették őt Gábor Áron életének és a szabadságharc sikereiben oly nagy szerepet játszó ágyúöntés technológiájának elismert szakértőjévé.

Sokat tett az országban található enyészetnek kitett öntöttvas Krisztus szobrok felkutatásában és méltó helyre való elhelyezésében, megóvásában is.

Érdeklődése és szakmai múltja természetes folyományaként az Öntödei Múzeum működésében vállalt feladatokat társadalmi munkában. Az ott dolgozó kollégákkal együtt kiállításokat szervezett, tárlatvezetéseket tartott, elmaradhatatlan előadója volt a múzeumok éjszakája rendezvényeinek.

Több évtizeden keresztül volt aktív tagja a Városvédők Egyesületének is. Hazánk épített örökségének megóvásában végzett kimagasló munkájáért 2010-ben Podmaniczky díjjal tüntették ki.

A közösség szolgálatát magánemberként is fontosnak tartotta. Igyekezett magát a szűkebb és tágabb környezetének hasznos tagjává tenni. Az általa vallott értékeket, saját életében magvalósítva nevelte szeretett fiát becsületességre, szerénységre, az anyagiasság hamis értékeinek elutasítására. Igazi nehéz, küzdelmekkel és sikerekkel teli élete volt.

Felesége révén kora tavasztól késő őszig ideje nagy részét Jászszentandráson töltötte. S bár tudtuk, hogy hosszabb ideje betegséggel küszködött, de reméltük, hogy szikár, sportos alkatával, kemény akaratával sikerül legyőznie a kérlelhetetlen betegséget.

A sors mást rendeltetett.

2012. november 28-án, életének 74. esztendejében, szívében békességgel a lelkét visszaadta Teremtőjének.

Nyugodjék békében!

Dávid Sándorné

József nádor cédrusa

A jászok által különösen kedvelt József nádor, teljes nevén Habsburg József Antal János főherceg 1776-ban született II. Lipót császár fiaként. 1795-ben nevezték ki Magyarország császári helytartójának. Sokat tett az ország gazdasági, kulturális fellendítéséért, Pest-Buda szépítéséért. Az ő kezdeményezésére jött létre a Nemzeti Könyvtár, a gellérthegyi csillagvizsgáló, és ő alapította a Magyar Tudományos Akadémiát, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankot, és az Ipartanodát, a Műegyetem elődjét. Neki köszönhető a Városliget rendezése, és a Margit-sziget parkosítása is. Azt sem árt tudni, hogy Liszt Ferenchez hasonlóan ő is csodálta és támogatta a legkiválóbb cigányzenészeket. Alcsúti birtokán mintagazdaságot hozott létre. Az itteni kastély körül alakult ki Magyarország egyik legjelentősebb arborétuma. A közeli Csaplári erdőben 1830 körül ültetett egy libanoni cédrust, amely meglepő módon a legkeményebb teleket is túlélte, és mára 4 méteres törzskerületével, 33 méteres magasságával és óriási lombkoronájával Közép-Európa legnagyobb ilyen fája lett.

1845-ben a szabad jászok a redemptio centenáriumára pazar ünnepségsorozatot rendeztek Jászberényben. Az esemény nagyságát azzal is emelték, hogy főbírájukat, a nádori tisztséget már 50. éve betöltő József főherceget, és fiát is meghívták városunkba. A többnapos lázas előkészületek után fogadásukra május 20-án került sor a Jászkun Kerületek székházának nagytermében. Onnan a hatalmas ünneplő tömeg, és a dandárserég kettős sorfala között a tisztikar, a város képviselői és magas rangú vendégek kíséretében vonultak át a főtemplomhoz ünnepi misére. Ennek végeztével folyamatos zenélés, örömujjongás és mozsárágyúk durrogása közepette mentek vissza a székházba. A város lakói sokáig nem felejtették el ezt a napot.

Szeretett József nádorunk emlékét az utóbbi időkben már természeti látvány is őrzi városunkban. Egy budapesti amatőr fenyőkertész, Herczeg Géza jóvoltából, aki az alcsúti idős cédrus tobozából kiszóródott magvakat kikeltette, néhány darab fiatal magonc ajándékként került Jászberénybe. A Botanika Szakkör tagjai ezeket évekig nevelgették, babusgatták, majd kiültették. Mára ezek közül néhány a 2 m magasságot is meghaladta. A legszebb cédrus most a Református templom kertjében látható, de a Gondozási Központ előtti másik példány, amely végső soron József nádor keze munkájának köszönhető, néhány évtized múlva a város első számú természeti értéke is lehet. A Nádor utcában is növekedik egy ilyen cédrus, és ha a sorsuk jól alakul, még ennél is forgalmasabb, és jobban látható helyen találkozhatunk majd ezekkel a gyönyörű fákkal nem sok idő múlva.

Libanoni cédrus a Református templomnál *Fotó: M. T.*

Cédrus matuzsálem Libanonban

A libanoni cédrus az Ószövetség kiemelten legfontosabb fája, több mint 20 helyen olvashatunk róla, főleg a Királyok és a Krónika könyvében. A 92. Zsoltár 13. versében ez áll: „*Az igaz virágzik, mint a pálmafa, növekedik, mint a czédrus a Libánonon.*" Fenséges látványú, hosszú életű fa, eredeti élőhelyén azt mondják, 2000 évig is elél. Egy ilyen látható Csontváry Kosztka Tivadar leghíresebb festményén is. Az ókorban a hajók árbocát ebből készítették. Salamon király az újjáépített jeruzsálemi templom belsejét is ezzel borította be, viszont a mai gyakorlattal ellentétben gondoskodott a pótlásukról: „*És a király …a czédrusfákat úgy elszaporítá, mint a vadfügefákat, amelyek növekednek a mezőkön bőséggel.*" (Krónika II. könyve 9.27.) Nem kell magyarázni, hogy nekünk is inkább József nádor, és Salamon király jó példáját kell követnünk, hogy a későbbi korokban idelátogatók a műemlékekben gazdag belvárosban sétálva, a természeti látnivalókban is a jó gazda gondosságát fedezhessék fel.

Mizsei Tibor,
a Botanika Szakkör vezetője

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2013 április végén jelenik meg.
A kéziratokat és a fotókat elsősorban CD-n és e-mailen legkésőbb 2013. március 31-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO
A jász és kun települések honismereti lapja
Megjelenik kéthavonta
Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány
Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit
A szerkesztőbizottság tagjai:
Kókai Magdolna, Faragó László, Bugyi Gábor
Előkészítési munkák: Bugyi Gábor
A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 57/502-610
E-mail: jaszmuzeum@invitel.hu
ISSN 1218-9553
Nyomdai előkészítés: ARTANDER Kft.
Nyomda: Signal-Print Kft. Jászberény
www.artander.hu – www.nyomdasz.hu